

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ КЕРІВНИХ КАДРІВ КУЛЬТУРИ І
МИСТЕЦТВ**

Інститут практичної культурології та арт-менеджменту
Кафедра культурології та інформаційних комунікацій

ДИПЛОМНА РОБОТА

на здобуття освітнього рівня «Магістр»

НА ТЕМУ:

**Інноваційна діяльність бібліотек для юнацтва та молоді в Україні
на сучасному етапі (на прикладі Міської спеціалізованої молодіжної
бібліотеки «Молода гвардія»)**

Виконала: студентка групи КББ-217/зм
спеціальності 029 «Інформаційна,
бібліотечна та архівна справа»

Вислінська Світлана Антонівна

Науковий керівник:

завідувач кафедри культурології та
інформаційних комунікацій,
доктор культурології, професор

Герчанівська Поліна Евальдівна

Рецензент: директор МСМБ «Молода гвардія»

Конашко Галина Борисівна

Допустити до захисту
протокол засідання кафедри
від _____ № _____

Київ-2019

АНОТАЦІЯ

Вислінська Світлана Антонівна виконала магістерську роботу на тему «Інноваційна діяльність бібліотек для юнацтва та молоді в Україні на сучасному етапі (на матеріалах Міської спеціалізованої молодіжної бібліотеки «Молода гвардія») / “Innovative activity of youth libraries in Ukraine at the present stage” (on the materials of the City Specialized Youth Library “Young Guard”).

Об’єктом дослідження даної роботи виступають бібліотеки для юнацтва, молоді в Україні.

Предмет дослідження — розвиток бібліотек для юнацтва, молоді на сучасному етапі.

Мета роботи — здійснити комплексне дослідження інноваційної діяльності провідних бібліотек України для юнацтва та молоді (Міської спеціалізованої молодіжної бібліотеки «Молода гвардія» зокрема) від передумов впровадження інновацій, розвитку інноваційних процесів до аналізу сучасного стану та перспективних напрямків інноваційної діяльності.

Для досягнення поставленої мети було вирішено такі основні *завдання*:

- досліджено стан наукової розробленості теми дослідження;
- уточнено понятійно-категоріальний апарат предметної сфери дослідження;
- розкрито генезис і трансформацію інформаційно-технологічної діяльності бібліотек;
- систематизовано сучасні послуги бібліотечних закладів для юнацтва, молоді та проаналізовано новітні технології, що в них використовуються;
- окреслено основні тенденції комунікації бібліотек для юнацтва та молоді з цільовою аудиторією;

- детально досліджено надавані Міською спеціалізованою молодіжною бібліотекою «Молода гвардія» інноваційні послуги, дано їх всебічну характеристику;
- окреслено стратегічні напрямки розвитку бібліотек для юнацтва, молоді, зокрема особливості фандрейзингу;
- розроблено практичні рекомендації щодо впровадження інновацій в роботу бібліотек для юнацтва, молоді.

Магістерська робота в обсязі 95 сторінок складається із переліку умовних скорочень, вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків.

Під час дослідження були використані такі дослідницькі методи: контент-аналіз, термінологічний, системний, проблемно-хронологічний, порівняльний, статистичний методи, методи аналізу, синтезу, узагальнення, прогнозування та моделювання.

Ключові слова: бібліотеки для юнацтва та молоді, інноваційна діяльність, новітні інформаційно-бібліотечні послуги, електронні технології, соціально-комунікативна взаємодія, фандрейзинг.

Keywords: youth libraries, innovative activity, newest information and library services, electronic technologies, communicative interaction, fundraising.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ.....	5
ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ....	11
1.1. Джерельна база дослідження.....	11
1.2. Понятійно-категоріальний апарат дослідження.....	19
Висновки до розділу 1.....	24
РОЗДІЛ 2. ІННОВАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В БІБЛІОТЕКАХ ДЛЯ ЮНАЦТВА, МОЛОДІ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВ- НИХ ТА СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ЗМІН.....	25
2.1. Витоки та розвиток інформаційно-технологічної діяльності бібліотек з поширенням мережі Інтернет.....	25
2.2. Новітні технології та сучасні послуги бібліотечних закладів.....	33
2.3. Соціально-комунікативна взаємодія бібліотек для юнацтва та молоді з сучасною аудиторією.....	42
Висновки до розділу 2.....	47
РОЗДІЛ 3. МІСЬКА СПЕЦІАЛІЗОВАНА МОЛОДІЖНА БІБЛІОТЕКА «МОЛОДА ГВАРДІЯ» ЯК ОДИН ІЗ ПРИКЛАДІВ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БІБЛІОТЕЧНИХ ЗАКЛАДІВ ДЛЯ ЮНАЦТВА ТА МОЛОДІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....	49
3.1. Організаційно-управлінські, техніко-технологічні, продуктно-сервісні та методичні інновації в роботі МСМБ «Молода гвардія».....	49
3.2. Фандрейзингова діяльність бібліотеки.....	58
3.3. Перспективи МСМБ «Молода гвардія» з впровадження інновацій: поради та рекомендації.....	62
Висновки до розділу 3.....	67
ВИСНОВКИ.....	69
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	75
ДОДАТКИ.....	89

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ДБЮ — Державна бібліотека України для юнацтва

ДСТУ — Державний стандарт України

ІФЛА (англ. The International Federation of Library Associations and Institutions) — Міжнародна федерація бібліотечних асоціацій та установ

КМУ — Кабінет Міністрів України

МСМБ «Молода гвардія» — Міська спеціалізована молодіжна бібліотека «Молода гвардія»

ОБМ — обласна бібліотека для молоді

ОБЮ — обласна бібліотека для юнацтва

ВСТУП

Молодь є найдинамічнішою категорією населення, яка, з огляду на свої соціальні та психоемоційні (у значній мірі молодь більш юного віку) особливості, потребує всебічної допомоги, підтримки, спрямування: у формуванні особистості, в соціалізації, у вихованні правової, творчої та, особливо, і в часи стрімкого розвитку інформаційних потоків, інформаційної культури. Не останню роль у цьому відіграють бібліотеки, як потужні інформаційні центри сучасності, та інші заклади культури. Із всебічним розвитком суспільства змінюються пріоритети, потреби, запити, зміщуються акценти у їх задоволенні. А тому усім закладам культури, а особливо бібліотечним, необхідно постійно аналізувати результати своєї роботи та, зважаючи на швидкий технологічний та інформаційний розвиток суспільства та беручи за основу разом із появою технологічних новинок зміни у запитах та потребах користувачів, здійснювати пошук нових форм та методів роботи, впроваджувати нові послуги, змінювати підхід до надання існуючих, весь час бути у русі, тобто займатись інноваційною діяльністю.

Мета дослідження — здійснити комплексне дослідження інноваційної діяльності провідних бібліотек України для юнацтва та молоді (Міської спеціалізованої молодіжної бібліотеки «Молода гвардія» зокрема) від передумов впровадження інновацій, розвитку інноваційних процесів до аналізу сучасного стану та перспективних напрямків інноваційної діяльності.

Завдання:

1. Дослідити стан наукової розробленості теми дослідження.
2. Уточнити понятійно-категоріальний апарат предметної сфери дослідження.
3. Розкрити генезис і трансформацію інформаційно-технологічної діяльності бібліотек.
4. Систематизувати сучасні послуги бібліотечних закладів та проаналізувати новітні технології, що в них використовуються.

5. Окреслити основні тенденції комунікації бібліотек для юнацтва та молоді з цільовою аудиторією.

6. Детально дослідити надавані Міською спеціалізованою молодіжною бібліотекою «Молода гвардія» інноваційні послуги, дати їм всебічну характеристику.

7. Окреслити стратегічні напрямки розвитку бібліотек для юнацтва та молоді, зокрема особливості фандрейзингу.

8. Розробити практичні рекомендації щодо впровадження інновацій в роботу бібліотек для юнацтва, молоді.

Об'єкт — бібліотеки для юнацтва, молоді в Україні.

Предмет — розвиток бібліотек для юнацтва, молоді на сучасному етапі.

Методи дослідження. Об'єкт роботи є складним і багатоаспектним, а тому здійснення його дослідження потребує застосування комплексу принципів та методів як загальнонаукового, так і спеціального характеру, серед яких найактивніше було використано такі:

1. Принципи історизму, наукової об'єктивності та системності дозволили проаналізувати розвиток інноваційних процесів в роботі бібліотек України для юнацтва та молоді від витоків до сучасності — зокрема на етапі інформатизації суспільства та швидкого його технологічного розвитку.

2. Для визначення стану розробленості предмету дослідження було проведено аналіз профільних публікацій та джерелознавчий пошук у цілому.

3. При аналізі джерел з досліджуваного та дотичних питань — контент-аналіз.

4. Термінологічний метод — для розкриття понятійно-категоріального апарату з теми, визначення змісту базових понять та співвідношення деяких з них.

5. Проблемно-хронологічний — при дослідженні впливу розвитку Інтернету та інтернет-технологій на впровадження тих чи інших послуг, що з ними безпосередньо пов'язані та виникли на основі їх роботи.

6. У дослідженні інновацій в бібліографічній діяльності обласних бібліотек для юнацтва та діяльності з ведення блогів було використано у тому числі і порівняльний метод.

7. Методи аналізу, синтезу, узагальнення — при всебічному дослідженні веб-сайтів Державної бібліотеки України для юнацтва, обласних бібліотек для юнацтва та Міської спеціалізованої молодіжної бібліотеки «Молода гвардія», при виокремленні тенденцій, формуванні висновків.

8. Статистичний — при обробці показників вікової приналежності обслуговуваних користувачів МСМБ «Молода гвардія» за декілька останніх років, соціального складу читацької аудиторії, складу фондів та для виокремлення результатів по використанню читачами деяких послуг.

9. Для надання рекомендацій щодо впровадження певних видів інновацій було застосовано методи прогнозування та моделювання.

Хронологічні межі дослідження — від 1990-х років до сьогодні. Визначення нижньої хронологічної межі пов'язане з поширенням інтернет-комунікацій та активізацією провадження інноваційних технологій в бібліотечній сфері.

Наукова проблема дослідження, що отримала нове вирішення, — комплексне осмислення ролі і статусу феномену інновацій у функціонуванні бібліотек для юнацтва, молоді в Україні.

Теоретичною основою дослідження стали: 1) нормативно-правова база: ДСТУ, закони, укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України, рішення Київської міської ради, Маніфест ІФЛА про Інтернет, прийнятий Сесією Ради ІФЛА 2002 року; 2) для дослідження понятійно-категоріального апарату: праці Т. І. Вилегжаніної, А. М. Ванєєва, С. Г. Матліної, Я. О. Хіміч, Н. А. Толканюк; 3) праці з розвитку бібліотек для юнацтва: О. Б. Виноградової, Є. В. Кулик, В. І. Могилевець, Л. Прибосної, Т. Сопової; 4) додатково до власного бачення ролі інтернет-технологій у наданні послуг бібліотеками та сучасного бачення взаємозв'язку бібліотеки з

аудиторією статті Т. О. Колесникової, А. С. Кобзаренко, С. С. Гарагулі, матеріали всеукраїнських науково-практичних конференцій; 5) при дослідженні новітніх бібліотечних послуг — праці О. А. Дікунової, С. Патри, О. Косачової, І. Морозюк.

Емпіричним матеріалом дослідження є аналіз діяльності Міської спеціалізованої молодіжної бібліотеки «Молода гвардія» та обласних бібліотек України для юнацтва та молоді.

Наукова новизна магістерського дослідження насамперед полягає в тому, що результати роботи є комплексною розробкою питання інноваційної діяльності бібліотек для юнацтва та молоді на сучасному етапі, а також:

- було уточнено співвідношення понять інновації та інноваційна діяльність, інноваційні процеси, уточнено зміст поняття фандрейзингу у широкому його розумінні, що набуло подальшого свого розвитку через наведення прикладів діяльності МСМБ «Молода гвардія» у цьому напрямку;
- виявлено закономірності впливу поширення інформаційної мережі Інтернет та мережевих сервісів на трансформацію інформаційно-технологічної діяльності бібліотек;
- проведено структурування результатів власного дослідження щодо наявності електронних продуктів бібліографічної діяльності як окремих послуг обласних бібліотек для юнацтва та молоді (бази освітніх, інформаційних даних, даних стосовно культури; вебліографічні списки та покажчики) та он-лайн бібліотек;
- здійснено дослідження соціально-комунікативної взаємодії бібліотек для юнацтва та молоді з сучасною аудиторією;
- систематизовано теоретичний та практичний матеріал;
- вперше в науковому колі здійснено розгорнутий аналіз інноваційної діяльності Міської спеціалізованої молодіжної бібліотеки «Молода гвардія» у місті Києві;

- надано практичні рекомендації щодо впровадження низки інновацій із застосуванням сучасних технічних можливостей мобільних засобів комунікації;
- запропоновано ряд організаційно-виробничих та структурних змін в діяльність бібліотеки МСМБ «Молода гвардія»;
- рекомендовано надання переліку нових сучасних послуг;
- детально описано нові, перспективні для використання форми обслуговування користувачів в роботі МСМБ «Молода гвардія».

Теоретичне і практичне значення дослідження. При розробці питань з досліджуваної проблематики було реалізовано комплексний підхід, результати можуть бути використані в подальших наукових розробках.

Надані поради та рекомендації можуть бути використані та впроваджені в роботу не тільки бібліотек для юнацтва, але і в роботу інших бібліотек — публічних, універсальних, наукових, вузівських. Матеріали та положення роботи можуть бути використані у науково-методичній діяльності бібліотечних закладів, а також при підготовці спецкурсів з досліджуваної тематики, особливо щодо розвитку бібліотечного обслуговування у середовищі цифрової культури з використанням комп'ютерних інформаційних комунікацій та інтернет-технологій.

Апробація результатів дослідження. Окремі положення та результати дослідження оприлюднено на Міжнародній науково-практичній конференції «КУЛЬТУРА І МИСТЕЦТВО: СУЧАСНИЙ НАУКОВИЙ ВИМІР» (Київ, 6-7 грудня 2018 року).

Структура магістерської роботи зумовлена метою, завданнями, послідовністю викладу матеріалу та логікою дослідження. Робота складається із переліку умовних скорочень, вступу, трьох розділів, восьми підрозділів, висновків до кожного з трьох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел та літератури (120 позицій, з них 8 іншомовних), а також додатків. Повний обсяг дослідження 95 сторінок, з них основного тексту 74.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. Джерельна база дослідження

Усю використану літературу та джерела можна поділити на дві частини:

1) теоретична складова — нормативно-правова база, доробки вітчизняних та зарубіжних науковців та фахівців у вигляді публікацій у періодичних виданнях, збірниках наукових праць та матеріалів конференцій;

2) практична складова — веб-сайти Державної бібліотеки України для юнацтва, обласних бібліотек для юнацтва, молоді, Міської спеціалізованої молодіжної бібліотеки «Молода гвардія», деяких обласних універсальних наукових бібліотек України та веб-сайт Наукової бібліотеки Національного університету «Києво-Могилянська академія»; сайт блогу відділу мистецтв МСМБ «Молода гвардія» “Library Art Blog”, сайти мереж Goodreads, Readrate, LibraryThing, Wattpad, Livelib.

Вивченню літератури з досліджуваної проблематики передувало опрацювання нормативно-правових джерел. Перш за все, для коректного розуміння основних понять, — Державного стандарту України 7448:2013, у якому визначені терміни та поняття з інформації і документації, та, безпосередньо, у сфері бібліотечно-інформаційної діяльності [30]. Зокрема поняття бібліотеки, інформаційних та бібліотечних ресурсів, користувач бібліотеки, бібліотечна справа, бібліографічна діяльність, бібліотечний менеджмент; поняття, що стосуються бібліотеки як інформаційної системи: автоматизація бібліотечних процесів, база даних, електронний каталог бібліотеки, електронні ресурси, електронна бібліотека, електронний носій, інформаційна потреба та інформаційний запит, релевантність і пертинентність. З розділу «Бібліотека та бібліотечна мережа» — поняття спеціалізованої бібліотеки, наукової та універсальної бібліотек; щодо бібліотечних інформаційних ресурсів — бібліографічний посібник як вид бібліографічної продукції; у розділі «Інформаційні технології в бібліотечній діяльності» — автоматизована бібліотечна інформаційна система, електронна

пошта, веб-сайт (бібліотеки); щодо інформаційного обслуговування користувачів бібліотеки — віртуальна довідка.

Проаналізовано:

- положення закону України «Про бібліотеки і бібліотечну справу» від 27 січня 1995 року № 32/95-ВР, особливо щодо класифікації бібліотек та бібліотечної мережі в Україні, а також щодо комплектування фондів;

- закон України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» від 05 лютого 1993 року № 2998-ХІІ, яким визначаються загальні засади створення організаційних, соціально-економічних, політико-правових умов соціального становлення та розвитку молодих громадян України в інтересах особистості, суспільства та держави, основні напрями реалізації державної молодіжної політики в Україні щодо соціального становлення та розвитку молоді — у визначенні поняття «молодь»;

- закон України «Про Національну програму інформатизації» від 04 лютого 1998 року № 74/98-ВР щодо розвитку сучасних інформаційних технологій, системи національних інформаційних ресурсів та питання інтеграції України у світовий інформаційний простір;

- Маніфест ІФЛА про Інтернет, прийнятий Сесією Ради ІФЛА 23 серпня 2002 року, в якому утверджений заклик до національних урядів про необхідність розвитку національних інформаційних інфраструктур, а також йдеться про необхідність надання безперешкодного доступу до Інтернету в бібліотеках та інформаційних центрах;

- Державний стандарт надання безоплатних послуг клубними та бібліотечними закладами культури державної та комунальної форм власності, затверджений наказом Міністерства культури України від 15 жовтня 2013 року №983 (щодо послуг з користування веб-сторінкою та іншими інформаційними ресурсами бібліотеки в мережі Інтернет);

- окремі положення декларації «Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні» від 15 грудня 1992 року № 2859-ХІІ;

- постанову «Про затвердження Концепції формування системи національних електронних інформаційних ресурсів»;
- постанову КМУ «Про затвердження Державної цільової соціальної програми “Молодь України” на 2016-2020 роки» від 18 лютого 2016 року №148;
- а також рішення Київської міської ради «Про затвердження Комплексної міської цільової програми «Столична культура 2016-2018» від 14 квітня 2016 року №323/323, укази Президента України «Про заходи щодо поліпшення національно-патріотичного виховання дітей та молоді» від 12 червня 2015 року № 334/2015 та «Про Національну програму правової освіти населення» від 18 жовтня 2001 року № 992/2001.

Щодо праць науковців та фахівців бібліотечної галузі з теми представленого дослідження варто передовсім зазначити, що усі вони були умовно поділені при вивченні на декілька груп: для дослідження понятійно-категоріального апарату (роботи Я. О. Хіміч, С. Г. Матліної, А. М. Ванєєва, Н. А. Толканюк — про що детальніше у наступному підрозділі), напрацювання із загальних питань стосовно розвитку бібліотечних закладів для юнацтва та молоді, щодо використання інтернет-технологій у діяльності бібліотек та про новітні бібліотечні послуги.

Питання розвитку бібліотек для юнацтва досліджували Є. В. Кулик, О. Б. Виноградова, В. І. Могилевець, Л. Прибосна, Т. Сопова.

Кулик Є. В. у своїх працях розглядає [у контексті нашого дослідження] переважно інформаційно-комунікаційні технології при бібліотечно-інформаційному обслуговуванні юнацтва (зокрема віртуальний бібліотечний простір, бібліотечний блогінг), особливості обслуговування юнацтва в епоху електронної комунікації та адаптацію бібліотек до умов сучасного інформаційного середовища [47-49].

О. Б. Виноградова, як діючий заступник директора ДБУ для юнацтва з бібліотечної роботи звертає свою увагу на інноваційну діяльність зазначеного вище закладу, особливості організації обслуговування читачів цієї бібліотеки,

методичні розробки, сучасні шляхи пошуку інформації молоддю, а також аргументує один із напрямків діяльності ДБЮ — координування діяльності різних соціальних інституцій [11, 12].

Л. Прибосна акцентує на тому, що бібліотека є центром просвіти, культури та розвитку творчих здібностей юнацтва і наводить як приклад Луганську обласну бібліотеку для юнацтва (зараз Луганська Молодіжна Бібліотека), у якій ще з 1991 року діє спеціалізований відділ — відділ дозвілля та творчості молоді. Авторка досліджує і характеризує нові методи та форми роботи відділу за окремими 4-ма напрямками — художньо-творча діяльність, пізнавально-навчальна, дозвіллева та діяльність, спрямована на розвиток [71] [особистісних характеристик].

Т. Сопова (заступник директора ДБЮ України з науково-методичної роботи) досліджує роботу обласних бібліотек для юнацтва та молоді України, як безпосередньо (включаючи діяльність з реалізації інноваційних ідей та впровадження інноваційних бібліотечно-інформаційних продуктів та послуг, окреслюючи коло проблем та перспективи і пропозиції до їх вирішення), так і як регіональних методичних центрів, а також окреслює співпрацю обласних бібліотек для юнацтва та молоді України з установами та організаціями, що займаються освітою та вихованням молоді, забезпеченням соціальних гарантій (управління у справах молоді та спорту, управління юстиції, служби у справах неповнолітніх, військові частини тощо) як в Україні, так і за її межами шляхом реалізації цільових комплексних програм [92]. Сопова Т. також наголошує на необхідності соціальної адаптації молоді людини та допомозі молоді з особливими потребами.

Інтернет-технології в обслуговуванні читачів та особливості взаємозв'язку та взаємодії бібліотеки з аудиторією вивчали Т. О. Колесникова, А. С. Кобзаренко, С. С. Гарагуля та інші.

Колесникова Т. О. досліджує, з-поміж іншого, процеси інформатизації бібліотек (вищих навчальних закладів), її етапи, розвиток бібліотек вищих

навчальних закладів в умовах інформатизації, комунікаційні моделі діяльності бібліотек [39].

Серед професійних інтересів С. С. Гарагулі в контексті предмету нашого дослідження варто відзначити зацікавленість науковця у можливостях веб 2.0, акценті на інформаційній взаємодії людей у глобальному інформаційному просторі, зокрема через соціальні мережі бібліотечно-бібліографічного спрямування [14]. Він наголошує на можливостях та перевагах ведення блогів бібліотечними закладами, а також досліджує сучасні види електронних інформаційних ресурсів та особливості обслуговування ними. Сергій Гарагуля вважає за необхідне залучати до бібліотечної роботи самих користувачів шляхом просування фахових соціальних мереж з метою організації обміну та ширшого використання ресурсів вільного доступу.

Особливості впровадження новітніх бібліотечних послуг та їх спектр стали предметом аналізу для О. А. Дікунової, С. Патри, І. Морозюк, О. Косачової.

І. Морозюк наголошує на необхідності (яка виникла у зв'язку із підвищенням рівня складності запитів користувачів у сучасному динамічному інформаційному суспільстві) удосконалення довідкового апарату, формування власних [бібліотеки] баз даних, розширення асортименту інформаційних та сервісних послуг, що надаються бібліотечними закладами (наприклад, навчання роботі з комп'ютерними програмами, роздруковування з електронного носія, надання зразків форм типових документів тощо), реструктуризації відділів бібліотек для юнацтва та молоді, а також аргументує необхідність зміни підходів до комплектування фондів досліджуваних бібліотек та використання для обслуговування користувачів електронних носіїв інформації [60].

С. Патра [64] та О. Косачова [42] найбільш активно наголошують на важливості поширення та використання в бібліотеках буктрейлерів — коротких відеороликів, слайд-шоу про зміст книги, ключові ідеї або жанр книги та можливі реакції читача. О. А. Дікунова вважає за необхідне

застосування та розвиток вебліографії [21] — особливому напрямку бібліографічної діяльності, що полягає у відборі за тематикою чи напрямком ресурсів Інтернету з подальшою їх систематизацією у вигляді вебліографічних списків чи покажчиків.

При вивченні стану наукової розробки окремих питань нашого дослідження серед іншомовних закордонних спеціалістів бібліотечної сфери було використано публікації Маршала Брідінга, Елізабет Браун, Кейтлін Коварт, Джефа Джуліана, Мішель Мелоні [113-115, 117, 118] та інших.

І останній блок джерельної бази нашого дослідження — це матеріали та ресурси стосовно діяльності Міської спеціалізованої молодіжної бібліотеки «Молода гвардія» (надалі — МСМБ «Молода гвардія») та, для порівняння та комплексного аналізу, мережі обласних бібліотек України для юнацтва та молоді, а також Державної бібліотеки України для юнацтва (ДБЮ).

Мережу бібліотечних закладів для обслуговування юнацтва та молоді в Україні на сьогодні становлять:

- Державна бібліотека України для юнацтва;
- Закарпатська обласна бібліотека для дітей та юнацтва;
- 17 обласних бібліотек для юнацтва;
- 4 обласні бібліотеки для молоді — Дніпропетровська обласна бібліотека для молоді ім. М. Светлова, Рівненська обласна бібліотека для молоді, Тернопільська обласна бібліотека для молоді та Луганська Молодіжна Бібліотека, яка отримала цю назву у 2015 році (до цього називалася Луганська обласна бібліотека для юнацтва);
- Кримська республіканська установа «Юнацька бібліотека»;
- міські юнацькі бібліотеки, близько 47 бібліотек-філій, понад 15600 юнацьких відділів та абонементів на місцевому рівні.

Додатково вважаємо за доцільне згадати, що Сумську обласну бібліотеку для юнацтва було приєднано до Сумської обласної універсальної наукової бібліотеки (СОУНБ) у 1997 році і на сьогодні обслуговування

юнацтва у СОУНБ здійснюється у межах лише окремого відділу — «Відділу абонементу для юнацтва».

У Чернівецькій області внаслідок реорганізації мережі бібліотечних установ області та сама ситуація — в 1990-х Чернівецька обласна бібліотека для юнацтва перестає функціонувати як самостійна одиниця, натомість в Чернівецькій обласній універсальній науковій бібліотеці ім. М. Івасюка діє «Філія обслуговування юнацтва».

При дослідженні роботи МСМБ «Молода гвардія» було детально проаналізовано веб-сайт бібліотеки, а саме: оформлення, раціональність розміщення інформації на головній сторінці, зручність, інтерактивність, наповнення кожного з розділів, наявність, якісні характеристики та доступність для читача аудіо та відеоматеріалів, а також послуги, які надає бібліотека, діяльність в нових сучасних напрямках бібліотечної роботи — діяльність з ведення блогу та вебліографія, активність у соціальних мережах — якісне та кількісне наповнення сторінок.

При проходженні переддипломної практики мала можливість ознайомитись із особливостями організації простору в приміщенні бібліотеки, творчим підходом до зонування, безпосередньою роботою бібліотекарів, новаторським підходом до виконання своїх обов'язків, у тому числі й у спілкуванні та обслуговуванні користувачів, застосовуваними інноваційними методами роботи, технічним оснащенням, технологічним забезпеченням діяльності працівників, фондом бібліотеки та підходом до його комплектування. А також вивчено фандрейзингову діяльність бібліотеки, особливу увагу приділено проектним та грантовим напрямкам.

Ще одним джерелом для дослідження стало Положення про Міську спеціалізовану молодіжну бібліотеку «Молода гвардія», затверджене розпорядженням Київської міської державної адміністрації від 13 лютого 1997 року № 174 (в редакції розпорядження КМДА від 08 липня 2013 року № 1133), виробнича документація бібліотеки — плани роботи на 2016, 2017, 2018 роки, аналізи діяльності закладу за 2015, 2016 та 2017 роки, паспорти проведених у

бібліотеці масових соціокультурних заходів, Стратегія розвитку-2020 «Молоді Києва — бібліотеку європейського рівня».

Для дослідження було обрано планово-звітну документацію за останні 3 роки тому, що у 2015 році МСМБ «Молода гвардія» було розроблено, а Київською міською державною адміністрацією затверджено Стратегію розвитку-2020 «Молоді Києва — бібліотеку європейського рівня», яку з того часу бібліотека поетапно реалізовує.

В результаті вивчення аналізів діяльності бібліотеки за декілька років було прослідковано динаміку користування послугами, що пов'язані з новітніми технологіями, та інформацію щодо реалізації численних проектів бібліотеки.

Було вивчено також веб-сайти Державної бібліотеки України для юнацтва (для широкого кола користувачів та окремий сайт для фахівців [бібліотечної справи]); довідник Міністерства культури України та ДБЮ України 2018 року про обласні бібліотеки України для юнацтва, молоді; щорічний довідник «Бібліотечна Україна — юнацтву: цифри і факти»; матеріали з інформаційного вісника ДБЮ «Бібліосвіт».

Проаналізовано сайти усіх обласних українських бібліотек для юнацтва, молоді. З'ясовано питання щодо часу створення веб-сайтів, відкриття «Інтернет-центрів» у бібліотеках, спектру послуг, що надаються бібліотеками. Особливу увагу приділено питанням здійснення такого напрямку роботи бібліографів як вебліографічна діяльність та, відповідно, наявність чи відсутність вебліографічних списків та / або покажчиків на сайтах бібліотек, а також зручність розміщення для користувачів цієї інформації. Досліджено діяльність бібліотек з ведення блогів, їх кількісне та якісне наповнення, тематику тощо; правила та особливості надання віртуальних довідок. Розроблено питання використання сучасних мережевих продуктів для дистанційного електронного спілкування бібліотекарів та інтернет-аудиторії, ступеня активності бібліотечних закладів у соціальних мережах, використання інших ресурсів (для представлення фото, відеоматеріалів, створення

презентацій). Діяльність зі створення буктрейлерів. Особливості роботи з людьми з обмеженими можливостями, зокрема наявність чи відсутність адаптації сайтів для слабоворих.

Також у контексті окреслення напрямків та перспектив роботи МСМБ «Молода гвардія» було досліджено сайти мереж Goodreads, Readrate, LibraryThing, Wattpad, Livelib — ресурсів для обговорення книг, анотаціями до них, рецензіями, рейтингами та, звісно, самими книгами в електронному вигляді.

1.2. Понятійно-категоріальний апарат дослідження

У підрозділі розглянемо поняття та категорії, щодо розуміння яких існують різні підходи, є неоднозначність у їх тлумаченні, а також терміни, що є новими у теорії бібліотечної справи та / або виникнення яких зумовлено швидким технологічним та інформаційним розвитком суспільства.

Ключовими поняттями в межах нашої роботи, що впливає передовсім із теми дослідження, та зміст яких необхідно розтлумачити, є «інновації», «інноваційна діяльність», «новації», «нововведення», «інноваційні процеси», «юнацтво», «молодь».

Загальновідомо, що поняття «інновація» першим ужив науковець Йозеф Алоїз Шумпетер у своїй праці «Теорія економічного розвитку» (1912 р.). У бібліотечній справі цей термін почали використовувати у 1970-х роках минулого століття. Разом з цим терміном часто вживають такі поняття, як новація, нововведення.

У фаховій літературі є різні підходи до розуміння терміну «інновація». Частина науковців вважають, що інновації — це діяльність з внесення забезпечуючих покращення виробничих процесів змін в роботу бібліотеки. Інші — як принципово новий результат відповідної діяльності. Подекуди інновацію розуміють як процес. Наприклад, Н. А. Толканюк у своєму дисертаційному дослідженні вирізняє «новацію» та «інновацію» таким чином:

- 1) новація, на її думку, — це досягнення науки та практики, що

використовуються в якості нового засобу для більш ефективного задоволення читацьких потреб; 2) інновація — комплексний процес створення, поширення та використання «нововведень» з метою розвитку бібліотеки як соціального інституту та підвищення ефективності її діяльності [101, с. 8].

С. Г. Матліна визначає бібліотечну інновацію як «оригінальну, нестандартну думку співробітника чи відвідувача, реалізація якої в сукупності з іншими факторами забезпечує еволюційний розвиток культури бібліотеки на мікросоціальному рівні, а, відтак, і в макромасштабі» [54, с. 19].

Узагальнюючи підходи до визначень, можемо зазначити, що бібліотечні інновації розглядаються науковцями як:

- 1) засіб поширення «провідного бібліотечного досвіду» в рамках науково-методичної діяльності бібліотек;
- 2) особлива ознака розвитку та удосконалення бібліотечної роботи, заснована на пошуку нових шляхів функціонування бібліотек, якісно кращих від попередніх;
- 3) засіб творчого розвитку працівників бібліотеки [34, с. 21].

Енциклопедично універсальним визначенням на сьогодні є визначення, зазначене в «Українській бібліотечній енциклопедії» (електронний ресурс), за якою бібліотечна інновація — це нестандартні ідея, методика, оригінальний проект, новітні продукти/послуги, що відрізняються від попередніх традиційних форм бібліотечної роботи новими підходами і властивостями і є кінцевим результатом інноваційної діяльності бібліотеки [102].

Ми розуміємо під інновацією результат діяльності, спрямованої на зміни в методичній роботі, організаційній діяльності бібліотеки, обслуговуванні користувачів та відвідувачів, і який виражається не тільки у створенні чогось нового у роботі бібліотечного закладу, але і в якісній позитивній зміні існуючого.

З поняттям «інновації» часто вживають слова «новації» та «нововведення». Щодо співвідношення цих понять у науковому колі немає єдності. У деяких випадках ці терміни вживаються як синоніми, що знаходить

своє розуміння. Деякі науковці хоча і вживають у різних ситуаціях різні терміни, але не загострюють особливу увагу на відмінностях у сутності зазначених понять. Частина теоретиків чітко розрізняють вказані терміни.

Для прикладу, Е. Ю. Качанова під «новацією» в бібліотечній справі розуміє результат освоєння нової ідеї, закріплений у документі та втілений у матеріальному об'єкті, описі технології чи послуги. А під «нововведенням» — проміжний результат інноваційної діяльності, коли «новація» втілена, але ще не зрозумілий кінцевий результат змін, не було зроблено оцінку ефективності та можливостей поширення [34, с. 37].

На нашу думку, новація — це щось нове взагалі, нововведення — більшою мірою сам процес введення новації у роботу бібліотеки.

У наведених вище визначеннях часто фігурує слово «процес», а відтак можемо виділити і поняття «інноваційного процесу», під яким розуміється сукупність етапів від розробки інноваційної ідеї, документування її, проби втілення її на практиці та подальшої реалізації. Інноваційна діяльність бібліотеки у широкому розумінні — це діяльність бібліотеки із втілення інновацій.

Загальновідомо, що усі інновації (відповідно до об'єктів змін) поділяються на продуктні та сервісні (або продуктно-сервісні), технологічні (при вдосконаленні технологій у виробничих процесах бібліотеки чи запровадженні нових), організаційні (зміни у структурі закладу шляхом реорганізації існуючих чи створенні нових відділів чи секторів). Іноді говорять також і про соціальні інновації, під якими розуміють, наприклад, зміни в управлінні персоналом. У нашій роботі розглядатимуться різні аспекти продуктно-сервісних, технологічних та організаційних інновацій від передумов впровадження до практичної їх реалізації та конкретних пропозицій на перспективу в роботі обласних бібліотек для юнацтва та молоді та Міської спеціалізованої молодіжної бібліотеки «Молода гвардія».

Неоднозначним, на нашу думку, є положення ч. 3 ст. 6 Закону України «Про бібліотеки і бібліотечну справу» від 27 січня 1995 року № 32/95-ВР в

редакції від 1 січня 2017 року, яким визначаються у класифікаційному [за призначенням] переліку з-поміж публічних бібліотек у тому числі бібліотеки саме для юнацтва, і на цій підставі чимало спеціалістів бібліотечної справи не визнають існування молодіжних бібліотек, а лише юнацьких. Переконані, що це є некоректним, адже чимало вітчизняних бібліотек є спеціалізованими молодіжними і носять відповідну назву. Якщо взяти хоча б обласні українські бібліотеки — це Дніпропетровська обласна бібліотека для молоді ім. М. Светлова, Рівненська обласна бібліотека для молоді, «Луганська Молодіжна Бібліотека», Тернопільська обласна бібліотека для молоді. Чимало бібліотек також і місцевого рівня носять назву молодіжних і є за своїм призначенням і спеціалізацією (що закріплено у їх установчих документах) молодіжними. Яскравим прикладом є Міська спеціалізована молодіжна бібліотека «Молода гвардія», діяльність якої, особливо інноваційну її складову, ми розглянемо у даній роботі.

У вітчизняному законодавстві поняття молодь є чітко визначеним. Відповідно до ст. 1 Закону України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» від 5 лютого 1993 року № 2998-XII в редакції від 4 листопада 2018 року (який визначає загальні засади створення організаційних, соціально-економічних, політико-правових умов соціального становлення та розвитку молодих громадян України в інтересах особистості, суспільства та держави, основні напрями реалізації державної молодіжної політики в Україні щодо соціального становлення та розвитку молоді) молоддю вважаються громадяни України віком від 14 до 35 років. Аналогічне визначення закріплено і у Законі України «Про молодіжні та дитячі громадські організації» від 1 грудня 1998 року № 281-XIV в редакції від 1 січня 2016 року. Ст. 2 Закону визначає молодіжні громадські організації як об'єднання громадян віком від 14 до 35 років, дитячі громадські організації як об'єднання громадян віком від 6 до 18 років.

Вважаємо, що поняття юнацтво та молодь — у контексті класифікації бібліотек з поділом у межах публічних бібліотечних закладів за віковою

ознакою на спеціалізовані для дітей та для юнацтва — є однаковими за своїм змістом.

На підтвердження наводимо визначення слів «молодь» та «юнацтво» з Нового тлумачного словника української мови. Молодь — молоде, підростаюче покоління; юнацтво, юнь [61, с. 219]. Юнацтво — 1) молодий вік; період життя, коли людина буває юною; юність, молодість; 2) молоді люди обох статей; юнаки [62, с. 849]. Також Інститут української мови НАН України (на запит Державної бібліотеки України для юнацтва) відповів, що терміни юнацтво та молодь на підставі лінгвістичних словників, а також виходячи з певних статей у законодавчих документах, слугують на позначення одного й того самого об'єкта, становлять один синонімічний ряд: молодь, юність, молодняк, юнь, молоднеча, молодята, молодість, молодецтво, молод, молодистий, ярий, юний.

Окрім того, у дослідженні використовуються такі поняття:

1) у другому розділі — Інтернет, АБІС (автоматизовані бібліотечно-інформаційні системи), електронний каталог, електронне каталогізування, національна програма інформатизації, Маніфест про Інтернет, Інтернет-центри, проект LEAP, бази даних, електронні продукти, соціальні мережі, електронне листування, рольові ігри, тренінги, диспути, ерудит-лото, бібліотечні уроки, літературні брейн-ринги;

2) у третьому розділі — організаційно-управлінські, техніко-технологічні, продуктно-сервісні, методичні інновації, бібліографічні покажчики, «книжкові дефіле», віддалені бази даних, популяризація читання, бази підручників, медіатека, віковий склад користувачів, соціальний склад користувачів, виставки-діалоги, фото-флешмоби, «живі книги», літературні квести, штрих-кодування, ретроконверсія, читачеорієнтованість, зонування простору, платні послуги, проекти, грантова діяльність.

У дослідженні надано пояснення таких термінів, як: автоматизація бібліотечних процесів, бібліотечні ресурси, віртуальна довідка, вебліографія,

електронна доставка документів, електронна бібліотека, віртуальні книжкові виставки, буктрейлер, блог, фандрейзинг.

Висновок до розділу

1. На сьогодні відсутнє комплексне дослідження інноваційної діяльності українських юнацьких бібліотек та бібліотек для молоді. Фахівці бібліотечної справи розробляють теми, а подекуди і проводять аналіз ситуації в українських бібліотеках на сучасному етапі лише за окремими напрямками.

2. Не до кінця врегульованим у нормативному та нормативно-правовому полі залишається питання щодо інноваційної діяльності. Прийняті акти стосуються переважно Інтернет- та інформаційних технологій.

3. Найвищу цінність та інформативність при розробці дослідження становили веб-сайти та матеріали МСМБ «Молода гвардія» та мережі обласних бібліотек України для юнацтва та молоді.

4. У науковому колі немає єдності у розумінні основних теоретичних понять та термінів — «новація», «інновація», «нововведення» вживаються і як синоніми, і як окремі категорії.

5. Виокремлено власне розуміння інновації як результату діяльності, спрямованої на зміни в різних аспектах роботи бібліотеки, і який може виражатися і у створенні чогось нового, і у покращенні існуючого.

РОЗДІЛ 2. ІННОВАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В БІБЛІОТЕКАХ ДЛЯ ЮНАЦТВА, МОЛОДІ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНИХ ТА СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ЗМІН

2.1. Витоки та розвиток інформаційно-технологічної діяльності бібліотек з поширенням мережі Інтернет

Як було проаналізовано, інновації — це щось нове у певний проміжок часу. Наприклад, використання звичних на сьогодні технічних засобів та можливостей, які вони відкривають, було інновацією декілька десятків років тому. Відправною точкою у якісно новому розвитку бібліотек стало використання ЕОМ у сучасному їх вигляді, бо саме із початком використання комп'ютерів у бібліотеках виникла ідея автоматизації виробничих процесів (починаючи від комплектування фонду) та надання бібліотечної інформації у непаперовій формі шляхом електронного каталогізування.

Відповідно до п. 4.2.2 ДСТУ 7448:2013 автоматизація бібліотечних процесів — це впровадження автоматизованих інформаційних систем у бібліотечні технологічні процеси [30]. З початком масового використання персональних ЕОМ починається розробка, створення і використання АБІС — автоматизованих бібліотечно-інформаційних систем.

Серед найпоширеніших АБІС — «УФД/Бібліотека» (Україна, розроблена і підтримується ТОВ «Український фондовий дім» (Київ), з 1998 року), «ІРБІС» (інтегрована бібліотечно-інформаційна система, Росія), «LIBER» (Франція), «ALPH» (Ізраїль), «UNILIB», «MARC-SQL» та АБІС, створені власними силами.

Кожна бібліотека самостійно обирає для себе найбільш оптимальну за функціоналом та фінансовими можливостями АБІС. Наприклад, центральний бібліотечний заклад для юнацтва — Державна бібліотека України для юнацтва з 2004 року використовує УДФ/Бібліотека, з впровадженням в роботу якої було автоматизовано комплектування, облік фондів та реєстрацію читачів. А Міська спеціалізована молодіжна бібліотека «Молода гвардія» міста Києва, аналіз роботи якої буде представлений в останньому розділі нашого

дослідження, — послуговується АБІС «MARC-SQL» найостаннішої на сьогодні версії — 1.10.

На сьогодні є і цілий ряд вільних та відкритих АБІС: Koha (Нова Зеландія, розроблена у 1999 році), OpenBiblio, WEBLIS, Avanthi Circulation System, Emilda, OpenILS, FireFly, PhpMyLibrary, PhpMyBibli, Learning Access ILS, GNUTECA, Evergreen, NewGenLib, Librarica тощо. Усі ці системи спрямовані на комплексну автоматизацію і складаються з ряду модулів, що об'єднані в загальний інтерфейс і стосуються придбання документних ресурсів бібліотеки, їх каталогізування, обігу одиниць бібліотечного фонду та, що найголовніше у контексті даної теми, — створення та наповнення електронного каталогу (OPAC (Online Public Access Catalogue)). Важливим є додати, що кожен читач та примірник мають унікальний ідентифікатор у базі даних, завдяки чому АБІС відстежує діяльність та обіг.

З початком формування інформаційного суспільства виникла необхідність інтегрувати потужні інформаційні потоки в єдиний інформаційний простір і таким простором стала всесвітня система сполучених комп'ютерних мереж — Інтернет. І тому часто з поняттям «інформаційного суспільства» вживають термін «мережеве суспільство».

Як відомо, Інтернет було створено у США (на замовлення уряду), а широкого вжитку всесвітня мережа набула у 1990-х роках. В Україні перші спроби використання датуються 1990-м роком, а національний український домен (.ua) було зареєстровано 1 грудня 1992 року. Бібліотеки теж не стояли осторонь, адже усвідомлювали необхідність і можливість не тільки розширення спектру віртуальних бібліотечних послуг, але і можливість ефективного використання інформаційного потенціалу бібліотеки. А тому також наприкінці 1990-х років почали масово з'являтися бібліотечні веб-сайти та активне поширення інтернет-технологій у бібліотеках.

Використання Інтернету має безспірні переваги з огляду на такі його можливості для користувачів як необмежений обсяг інформації, що передається, різноманітність форм її надання (не тільки текст та графіка, але й

відео та аудіоконтент, а також будь-яка комбінація перерахованих елементів), швидкість передачі інформації.

Принцип і завдання Інтернету відгукуються і в ст. 19 Загальної декларації прав людини (дата прийняття — 10.12.1948 р.): «Кожна людина має право на свободу переконань ...; це право включає ... свободу шукати, одержувати і поширювати інформацію та ідеї будь-якими засобами і незалежно від державних кордонів».

1998 року було прийнято Закон України «Про Національну програму інформатизації», ч. 2 ст. 5 якого закріплено, що Програма спрямована на вирішення таких основних завдань:

- застосування та розвиток сучасних інформаційних технологій;
- формування системи національних інформаційних ресурсів;
- формування та підтримка ринку інформаційних продуктів і послуг;
- інтеграція України у світовий інформаційний простір.

Останнє з наведених завдань є особливо актуальним з огляду на швидкі процеси глобалізації інформатизації суспільства в цілому та різноманітних суспільних процесів зокрема. І саме бібліотеки, як потужні інформаційні центри, є тією ланкою, яка інтегрує громадян до світового інформаційного середовища шляхом надання доступу до іноземних інформаційних ресурсів.

Так, в Україні практику доступу до іноземних інформаційних ресурсів було організовано: з 1999 р. — до електронних журналів видавництва «Springer» для 98 бібліотек, з 2000 р. — до баз даних «EBSCO», з 2002 р. — до проекту INTAS «Доступ до електронних журналів для вчених Нових Незалежних Держав» [39, с. 64]. Також з 1998 року з'являється ряд пошукових систем — Google (яка на сьогодні є найбільшою пошуковою системою і може знаходити інформацію 195-ма мовами!), наприклад, Yahoo!, Yandex.

На реалізацію положень в тому числі і згаданого вище Закону України «Про національну програму інформатизації» 31 липня 2000 року Президентом України було видано указ №928/2000 «Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет та

забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні». Указом закріплено, що «забезпечення широкого доступу до мережі Інтернет громадян ... є одним з пріоритетних напрямів державної політики в сфері інформатизації, задоволення конституційних прав громадян на інформацію, побудови відкритого демократичного суспільства ...». І, відповідно, гарантовано (через завдання) державну підтримку «розвитку інфраструктури надання інформаційних послуг через мережу Інтернет», «створення можливостей для задоволення на пільгових умовах потреб у зазначених послугах ... бібліотек ..., включаючи розташованих у сільській місцевості».

23 серпня 2002 року Сесією Ради Міжнародної федерації бібліотечних асоціацій та установ (ІФЛА) було прийнято Маніфест про Інтернет, у якому говориться про необхідність надання безперешкодного доступу до Інтернету в бібліотеках та інформаційних центрах. ІФЛА своїм Маніфестом закликала «національні уряди розвивати національну інформаційну інфраструктуру, яка надасть доступ до Інтернету всьому населенню країни», а також «підтримувати у бібліотеках та інформаційних службах безперешкодний потік інформації, доступної в Інтернеті, та протистояти усім спробам цензури чи обмеження доступу». В Україні у той період почали активно створюватися та розвиватися Інтернет-центри, у тому числі і в бібліотеках для юнацтва, молоді. Так, у Державній бібліотеці України для юнацтва це стало можливим у 2001 році завдяки участі у проекті «LEAP: Інтернет для читачів публічних бібліотек» Відділу преси, освіти та культури Посольства США в Україні (до речі, для участі у проекті до Посольства було надіслано більше 130 заявок-проектів); а веб-сайт бібліотеки було презентовано загалу наприкінці 2002 року. У Міській спеціалізованій молодіжній бібліотеці «Молода гвардія» теж у 2001 році, але в рамках реалізації іншого бібліотечного проекту Посольства США в Україні — «Вільний доступ до інформації», відкрився Центр публічного доступу до Інтернету.

Нормативне закріплення в українському законодавстві послуги з користування веб-сторінкою, іншими інформаційними ресурсами бібліотеки в

мережі Інтернет містить Державний стандарт надання безоплатних послуг клубними та бібліотечними закладами культури державної та комунальної форм власності, затверджений наказом Міністерства культури України від 15 жовтня 2013 року №983, де п. п. 4 п. 2 розділу III ці послуги зазначені як безоплатні.

Корелюючи з положеннями Маніфесту ІФЛА про Інтернет та на виконання завдання вище зазначеної Програми інформатизації з формування системи національних інформаційних ресурсів 5 травня 2003 року Кабінет Міністрів України видав розпорядження №259-р «Про затвердження Концепції формування системи національних електронних інформаційних ресурсів». І менше, ніж через рік КМУ своєю постановою від 17 березня 2004 року №326 затвердив Положення про Національний реєстр електронних інформаційних ресурсів, замовником і утримувачем якого на теперішній час є Державне агентство з питань науки, інновацій та інформатизації України. Так само питання формування єдиного електронного каталогу хоча б на рівні національному серед фахівців бібліотечної справи давно жваво обговорюється. Вважаємо, що створення останнього є доцільним з декількох причин: 1) необхідність впорядкування значних інформаційних масивів; 2) інтеграція та гармонізація електронних ресурсів; 3) спрощення використання та доступу в цілому для користувачів. І у цьому ключі хотілося б згадати про існування Online Computer Library Center (OCLC), який має у своєму розпорядженні WorldCat — найбільший у світі он-лайн каталог загального користування. Ресурсом цього центру послуговуються більш, ніж 60 тисяч бібліотек у близько 113 країнах.

Законом України «Про бібліотеки і бібліотечну справу» від 27.01.1995 № 32/95-ВР закріплено визначення бібліотечних ресурсів. За ч. 1 ст. 1 бібліотечні ресурси — це упорядковані бібліотечні фонди документів на різних носіях інформації, бази даних, мережні інформаційні ресурси, довідково-пошуковий апарат, матеріально-технічні засоби опрацювання, зберігання та передачі інформації.

Одним із найважливіших ресурсів і без якого зараз не існує, мабуть, жодна з бібліотек є електронний каталог. Як уже зазначалося, електронні каталоги почали створюватися з впровадженням в роботу бібліотек АБІС, основним із завдань і метою яких і було саме перенесення паперових каталогів в електронний вигляд та можливість доступу до них спочатку в локальних мережах, а зі створенням веб-сайтів — і для віддалених користувачів.

У Державній бібліотеці України для юнацтва створення електронного каталогу було розпочато ще у 1998 році.

Українські бібліотеки для юнацтва створили не тільки електронні каталоги, бази даних окремих видів своїх фондів (бази з наявних аудіовізуальних матеріалів, нотних видань, періодичних видань, ізографії, CD, DVD тощо), але і електронні продукти освітнього, інформаційного, допоміжного характеру. Наприклад, Хмельницька обласна бібліотека для юнацтва (ОБЮ) розробила БД навчальних закладів I-II та III-IV рівнів акредитації Хмельницької області та БД вищих професійно-технічних навчальних закладів Хмельницької області, «Творча молодь», «Письменники Хмельниччини»; Рівненська обласна бібліотека для молоді (ОБМ) — «Молодь Рівненщини»; Тернопільська ОБМ — БД «Краєзнавство» (з окремими підрубриками: «Мандруємо Тернопіллям», «Творча молодь Тернопілля», «Вони прославили наш край», «Уродженці Тернопільщини — лауреати Шевченківської премії», «Лауреати «Коронації слова» — наші земляки»); Херсонська ОБЮ — БД «Краєзнавство» з підтемами «Херсонці — лауреати літературно-мистецьких премій, конкурсів, фестивалів», «Видатні країни» (діячі мистецтв, вчені-природознавці, олімпійська гордість Херсонщини, лауреати Шевченківської премії — уродженці Херсонщини) тощо. Електронні каталоги, бази даних, інші електронні продукти — об'єднуються в професійному середовищі у термінологічному вимірі під поняттям електронний бібліотечно-інформаційний ресурс. Сюди також належать загальнодоступні електронні каталоги інших бібліотек, а також різні путівники мережевими ресурсами Інтернету.

«Інтернет інтенсивно впливає на довідково-бібліографічне обслуговування користувачів бібліотек, викликаючи необхідність реорганізації довідково-бібліографічних служб, змін у традиційних функціях бібліографів» [35, с. 32].

Трохи пізніше, але в один часовий період зі створенням електронних каталогів, з'являється нова бібліографічна послуга — віртуальна довідка.

П. 4.7.21 ДСТУ 7448:2013 [30] віртуальну довідку визначає як бібліотечну службу, яка надає довідки на разовий інформаційний запит віртуального користувача бібліотеки, що містять фактографічну і / чи бібліографічну інформацію, а також посилання на Інтернет-ресурси, або може скласти перелік джерел інформації за конкретною темою.

Ця послуга є безкоштовною, а запити користувачів приймаються автоматично і цілодобово. Запити виконуються оперативно, тематика — універсальна, і з обов'язковим дотриманням конфіденційності щодо персональної інформації користувачів, яку вони надають при заповненні форми запиту.

В Україні вперше було запропоновано впровадити віртуальну довідку Наталією Марківною Ляховською під час її роботи у Державній бібліотеці України для юнацтва [19, с. 10] (на теперішній час вона обіймає посаду вченого секретаря цієї бібліотеки) — он-лайн службу «Віртуальна довідка» було створено у 2003-2004 роках. Паралельно у 2003 році Міністерством культури і мистецтв України було проведено Всеукраїнську науково-практичну конференцію «Електронні ресурси бібліотек», за підсумками якої було ухвалено рекомендацію «... протягом 2004 року розпочати обслуговування користувачів через Інтернет, з цією метою відкрити на сайтах бібліотек розділ «віртуальна довідка» [24, с. 135].

Аналіз умов надання віртуальних довідок рядом обласних бібліотек для юнацтва (за матеріалами, розміщеними на їхніх сайтах) та Державної бібліотеки України для юнацтва дає підстави зробити деякі узагальнення:

- 1) термін виконання віртуальної довідки — до трьох днів;

2) бібліотеки не виконують віртуальні довідки, якщо зміст інформаційного запиту:

- суперечить чинному законодавству України;
- пов'язаний з комерційною діяльністю;
- не відповідає морально-етичним нормам;
- пов'язаний з написанням рефератів, курсових робіт, а також із вирішенням математичних, фізичних, хімічних та інших завдань, а також перекладом текстів;
- якщо запит пов'язаний з наданням інформації розважального характеру (розв'язування кросвордів, участь в інтелектуальних іграх, вікторинах тощо (http://oub.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=33, <http://www.yunilibr.rv.ua/polozhennya-pro-virtualnu-dovidku.html>));

3) види віртуальних довідок, що надаються бібліотеками: бібліографічні (адресні, тематичні або уточнювальні бібліографічні довідки), фактографічні, змішані (довідки, що містять бібліографічну та фактографічну інформацію);

4) якщо в запиті сформульовано декілька питань, відповідь надається тільки по одному з них);

5) деякі бібліотеки передбачають просту форму для відправлення запиту (поле для самого запитання та поля з персональною інформацією користувача винятково для зворотного зв'язку), інші — пропонують відповісти на ряд питань, як сервісного характеру (вид джерел, на які користувач бажає отримати посилання — книги, офіційні державні сайти, статті з газет та журналів тощо, вік джерела відповіді — останні 10 років, останній рік та вік між цими часовими рамками), так і особистого з метою збору статистичних даних та вивчення особливостей інформаційних запитів різних категорій користувачів (прохання вказати вік, сферу діяльності — Державна бібліотека України для юнацтва, або, наприклад, повністю прізвище, ім'я, по батькові, число, місяць і рік народження, місце роботи, навчальний заклад, курс, факультет, домашню адресу, тимчасову адресу, номер телефону, номер

студентського квитка — як-от у Волинській обласній бібліотеці для юнацтва (<http://vollibr.org.ua/index.php/distantijna-bibliografichna-dovidka>);

б) у переважній більшості обласних бібліотек для юнацтва відсутня вимога до адресата віртуальної довідки бути зареєстрованим читачем конкретної бібліотеки, тобто подати інформаційний запит може будь-який користувач веб-сайту бібліотеки.

2.2. Новітні технології та сучасні послуги бібліотечних закладів

Внаслідок масового поширення та використання Інтернету, можливості доступу для споживачів інформації до необмежених інформаційних ресурсів з будь-якого місця та пристрою, що дає вихід до світової мережі, бібліотеки теж змушені змінюватись, йти в ногу з часом і пропонувати нові послуги.

І в продовження дослідження інноваційних методів задоволення інформаційних потреб населення здійсненням бібліографічної діяльності хочеться зазначити, що «Вони [напрями розвитку бібліографічної діяльності] пов'язані, по-перше, з розвитком інформаційної культури особистості та інформаційної культури суспільства, з ускладненням системи інформаційних потреб споживачів; по-друге, з удосконаленням засобів інформаційно-бібліографічної діяльності, зокрема комп'ютерних технологій, формуванням різних інформаційних каналів, через які бібліографічна діяльність реалізує свої соціальні функції, з залученням в арсенал бібліографічної діяльності інформаційних технологій» [21, с. 283].

Так з'явився новий напрямок у бібліографічній справі — вебліографія. Вебліографія — це відбір за тематикою чи напрямком ресурсів Інтернету з подальшою їх систематизацією у вигляді вебліографічних списків чи покажчиків. Часто у вебліографічних посібниках дається анотація до вказаних позицій.

Таблиця 2.1

ВЕБЛІОГРАФІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ДЕЯКИХ УКРАЇНСЬКИХ
БІБЛІОТЕК ДЛЯ ЮНАЦТВА ТА МОЛОДІ

№ з.п	Назва бібліотеки	Веб-сайт бібліотеки	Результат
1.	Дніпропетровська обласна бібліотека для молоді ім. М. Светлова	http://obm.ucoz.ua/	<p>I. У розділі «Нормативні акти» — вебліографічні списки: «м. Дніпро та Дніпропетровська область: Адміністративні послуги онлайн», «Нормативні акти, на яких базується діяльність бібліотеки», «Бази даних України», «Державні адміністративні послуги онлайн», «Законодавство України з питань е-урядування».</p> <p>II. «Корисні сайти» у розділі «Фахівцям».</p> <p>III. У розділі «Внутрішньо переміщеним особам...» — «Курси іноземних мов у Дніпропетровську», «музеї м. Дніпропетровськ», «Театри м. Дніпропетровськ» та інші.</p>

			IV. У розділі «Учасникам АТО та їх родинам ...» — «Правовий статус та соціальні пільги».
2.	Київська обласна бібліотека для юнацтва	www.kobu.kiev.ua	У розділі «Інформація» — рубрика «Мовний простір», в якій наведено перелік з описами адрес сайтів для вивчення іноземних мов.
3.	Тернопільська обласна бібліотека для молоді	https://tobm.org.ua/	Вебліографічний список офіційних документів у вкладці «Бібліотекарям».
4.	Полтавська обласна бібліотека для юнацтва ім. О. Гончара	http://libgonchar.org/ , http://polbibliograf.blogspot.com/	Окремий розділ «Е-урядування» у блозі «Світ бібліографа», у розділі «Веб-сервіси» того ж блогу бібліотеки — вебліографічні списки за рубриками «Словники онлайн», з описами ресурсів: «Цікаві сайти для підлітків», «Цікаві веб-сервіси», «Онлайн перекладачі», «Онлайн-сервіси роботи з PDF-файлами» тощо.
5.	Луганська Молодіжна Бібліотека (Луганська обласна	http://lyl.lg.ua/	I. У розділі «Інформаційний навігатор»: 1) підрозділ «Абітурієнт» — вебліографічні списки за темами: «Твій вибір» (про

	бібліотека для юнацтва — до 2015 року)		<p>вищі, середні спеціальні навчальні заклади та професійні училища Луганська і Луганської області); «Світ професій» (щодо словників професій, вибору професії, нових професій XXI століття), «Все про зовнішнє тестування», «Тести з профорієнтації». У деяких списках вказані лише адреси сайтів, у більшості — з коротким описом.</p> <p>II. У підрозділі «Вебліографія» розділу меню сайту «Читачам» — у формі слайд-шоу з активними інтернет-адресами у рубриках: «Шукаємо футбольні істини», «Бережи свою планету — бо іншої схожої нема», «Магічна сила Театру», «Поезія нам дарує красу...», «Мій Інтернет. Моя безпека» тощо.</p>
6.	Державна бібліотека	http://profy.4uth.gov.ua/ (ресурс «Фахівцеві»)	<p>Вебліографічний список «Сайти зарубіжних бібліотек, що обслуговують молодь»</p>

	України для юнацтва		
--	---------------------	--	--

Відзначимо, що на проаналізованих бібліотечних сайтах (окрім того, що вони мають різний інтерфейс) матеріал по-різному згрупований, деякі з них не дуже зручні у користуванні, а наведені вебліографічні списки було знайдено у самих «несподіваних» місцях, тобто пересічний користувач може їх взагалі не побачити. А тому вважаємо за необхідне скоригувати контекстне меню таких веб-сайтів шляхом спрощення назв рубрик та можливого збільшення їх кількості задля того, щоб дійсно корисна інформація була «на виду». Як, наприклад, це зробила МСМБ «Молода гвардія»: 1) у розділі «Бібліоресурси» — «Віддалені бази даних»: перелік веб-адрес з описом універсальних повнотекстових баз, галузевих баз даних, повнотекстових баз підручників та повнотекстових бібліотек; 2) у розділі «Стиль життя» є вкладка «Офіційна інформація», в якій подано доступні до перегляду в он-лайн режимі: список нормативно-правових актів в окремих групах (декларації України, закони Верховної Ради України, укази Президента України, постанови Верховної Ради України, постанови Кабінету Міністрів України, накази центральних та місцевих органів виконавчої влади), перелік програм для молоді, затверджених Кабінетом Міністрів України та Київською міською радою, адреси офіційних веб-сторінок національного рівня та у місті Києві, а також перелік ряду державних установ.

Також додамо, що, зважаючи на динамічність, змінюваність електронного простору, бібліографи мають час від часу переглядати складені ними вебліографічні списки чи покажчики на предмет доповнення актуальною інформацією чи видалення застарілої, переглядати гіперактивні посилання, оскільки вони можуть бути уже недіючими. Насправді це є досить складний напрямок і кропіткий, якщо робити його якісно.

Електронна доставка документів — це віртуальна бібліотечна служба, яка на відповідні запити користувачів здійснює передачу електронних

документів або копій документів з традиційних носіїв у електронному вигляді (копії статті з газети, журналу, продовжуваного видання, збірника; фрагменту чи розділу книги (копіювання у повному обсязі не виконується) через електронну пошту. Основне при копіюванні та використанні творів є дотримання авторського та суміжних прав. Віддалений користувач, якому надається дана послуга, зобов'язаний використовувати отримані матеріали тільки для приватного використання, тобто ніяким чином не розповсюджувати їх. Кожна бібліотека, яка надає таку послугу в обов'язковому порядку прописує на своєму веб-сайті правила користування послугою. Зазвичай така послуга є платною з огляду на трудомісткість процесу.

Виготовлення електронних копій документів за запитом користувачів на різну тематику підштовхнуло до ідеї створення електронних бібліотек, тобто електронного ресурсу, в якому містяться електронні копії творів, згруповані за певною тематикою або напрямками. З часом утвердилось усвідомлення необхідності перевести в електронний вигляд (оцифрувати) рідкісні книги, цінні, книги, що швидко зношуються та документи, які відсутні у широкому колі бібліотечних установ (дисертацій, архівів, а, особливо, рідкісних, цінних та рукописних книг), а також забезпечити доступ до інформації, яка існує лише в електронному вигляді, та надавати доступ до повнотекстових баз даних.

За п. 4.2.29 ДСТУ 7448: 2013 електронна бібліотека визначається як інформаційна система, призначена для накопичення, упорядкування, обліку, оброблення, зберігання, керування та використання електронних документів і для обслуговування користувачів бібліотеки через телекомунікаційні мережі.

В Україні сьогодні діють такі он-лайн бібліотеки, як: 1) Бібліотека української літератури «УкрЛіб» (<http://www.ukrlib.com.ua/>) — заснована у 2000 році, на сьогодні це найбільша електронна бібліотека української літератури, Українська електронна бібліотека «Libruk» (<https://libruk.com.ua/>) — літературний ресурс, на якому представлені українська література і світові бестселери, Книжкове братерство «Флібуста» (<http://flibusta.is/stat/lang/uk>) —

одна з найбільшій електронних бібліотек, спеціалізується на книгах російською мовою, наявні також книги на українській та європейських мовах різних жанрів, Електронна бібліотека «Українська література» (<http://ukrclassic.com.ua>), Українська та зарубіжна література українською мовою «Shift Library CMS» (<http://lib.shiftcms.net/>) — представлена не тільки художня література, але і книги про науку та освіту, комп'ютери та Інтернет, релігію та духовність, документальна література, книги для дітей, про дім та сім'ю, довідкова література та інші, Електронна бібліотека Національної бібліотеки України для дітей (<http://www.chl.kiev.ua/elibrary/>), в якій доступні з-поміж інших і книги фонду рідкісних і цінних видань, що збереглися в Україні в одиночних примірниках, Дитяча публічна онлайн-бібліотека «Читанка» (<http://chytanka.com.ua/>) — представлені старі україномовні дитячі ілюстровані книги, доступні для читання тільки на планшетах та рідерах, які підтримують формат DJVU, Художня література українською мовою «E-bookua.org.ua» (<http://e-bookua.org.ua/>), Публічна електронна бібліотека української художньої літератури «УКРЛІТ.ORG» (<http://ukrlit.org/>) (функціонує з 2005 року), Електронна бібліотека «Культура України» Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого (<http://elib.nplu.org/>), Електронний архів Національного університету «Києво-Могилянська академія» eKMAIR (<http://ekmair.ukma.edu.ua/>), що надає доступ до наукових досліджень викладачів, студентів і співробітників вузу та ряд інших.

У світових електронних колекціях представлені не тільки оцифровані книги, а й зображення / відео: Нью-Йоркська публічна бібліотека (понад 180 000 сканів та фотографій), Світова цифрова бібліотека (понад 12 000 зображень), Британський музей (4 500 зображень), Old Book Illustrations (понад 1000 книжкових ілюстрацій XVIII–XX ст.), Рідкісні документальні фільми 1926-2008 рр. (понад 230 відео), Музей сучасного мистецтва у Нью-Йорку (65 000 оцифрованих картин), Британська бібліотека (понад 1 000 000 зображень, мап, малюнків, рукописних листів, ілюстрацій, коміксів,

карикатур, постерів), База історичних зображень (фотографії та малюнки з понад 600 млн. книжкових сторінок, відсканованих в бібліотеках світу) [23].

Юнацькі бібліотеки України теж не стоянь осторонь світових тенденцій цифрового середовища і намагаються бути корисними своїм відвідувачам і у цьому аспекті. Ряд бібліотек для юнацтва та молоді мають у своєму арсеналі такий вид ресурсної послуги як онлайн бібліотека. Так, власну е-бібліотеку має Херсонська обласна бібліотека для юнацтва — у ній представлені книги серії «Літературне краєзнавство», довідники і путівники, альманах «ЛІТТERRA», інформаційний дайджест «На замітку методисту». Вказані матеріали доступні до завантажування користувачем у PDF-форматі. Електронні бібліотеки мають також Івано-Франківська обласна бібліотека для юнацтва — «Книги онлайн» та Кіровоградська обласна бібліотека для юнацтва — «Електронні книги». Луганська Молодіжна Бібліотека пропонує своїм користувачам онлайн періодику для молоді. З грудня 2017 року Харківська обласна бібліотека для юнацтва пропонує усім відвідувачам свого сайту скористатись «On-line читальною залюю періодичних видань». Бібліотека є надзвичайно зручною у користуванні, до прочитання доступна періодика безпосередньо на веб-сайті. Наповнюють бібліотеку щомісяця за такими рубриками: краса і здоров'я, корисні поради, туристична сторінка, авто / мото, футбол, мода і стиль, відомі люди, світ навколо, кулінарні ідеї, кіно, музика та шоу-бізнес, ідеї для дому, хобі та творчість.

Юнацькі бібліотеки з метою повнішого задоволення інформаційних потреб своїх користувачів та з метою глибшої інтеграції у цільове глобальне цифрове середовище дають також посилання на власних веб-сайтах на ті чи інші електронні бібліотеки, електронні енциклопедії, довідники тощо.

Окрім того у час тотального використання пошукових сервісів Інтернету останні теж не стоять осторонь аналізованого явища та процесу оцифрування документних ресурсів. Наприклад, найпоширеніша система Google пропонує своїм користувачам вкладку «Книги», в якій за результатами користувацькою запиту можливий попередній перегляд книги, весь текст книги, а також до

кожної книги додана довідкова інформація про найпопулярніші сторінки, часто вживані слова та вирази, популярні уривки з книг (Google Books Library Project). Найвагоміші джерела наповнення — колекції найбільших бібліотек світу.

Користуються попитом і часто переглядаються віртуальні книжкові виставки — презентації видань в електронному вигляді, з коротким описом їх змісту, оцифрованими уривками з тексту, ілюстраціями, портретами, посиланнями на повні тексти книг, якщо такі є в мережі інтернет, можуть бути надані відомості про наявність книг у інших бібліотеках чи книжкових магазинах.

Ще однією інновацією із застосуванням сучасних технічних можливостей у бібліотечній сфері є буктрейлер — потужний, на наш погляд, медіаресурс. Буктрейлери — це короткі відеоролики, слайд-шоу з книжковими розворотами чи просто цитатами з книги та ілюстраціями, а також ролики-анімації (певного роду мультфільми) про зміст книги, ключові ідеї або жанр книги та можливі реакції читача. В Україні на сьогодні буктрейлери для розширення читацької аудиторії та збереження зацікавленості користувачів у можливостях книгозбірень використовують не тільки бібліотеки регіонального рівня (ряд обласних бібліотек для юнацтва), але й міські — наприклад, Міська спеціалізована молодіжна бібліотека «Молода гвардія» у м. Києві. Перші вітчизняні буктрейлери з'явилися у 2009 році. І використовувати їх першими у культурному середовищі почали книжкові видавництва, як додатковий спосіб просування свого бізнесу. Їх поширення стало можливим завдяки розвитку відеохостингів YouTube, Wimeo та соціальних мереж. Слід зазначити, що бібліотеки пропонують увазі відвідувачів власних веб-сайтів буктрейлери, не тільки доступні на загальноживаному ресурсі YouTube і попередньо створені чи власне авторами творів, видавництвами або іншими зацікавленими особами, але і власного виробництва. В останньому випадку вони можуть створюватися як відповідним підрозділом бібліотеки (по зв'язках

з громадськістю, маркетингу), так і окремим бібліотекарем чи групою ініціативних працівників закладу.

Повноцінний відеоролик – виготовляється за допомогою професійних засобів відеозйомки та монтажу. Може вміщувати короткі діалоги між героями книги, виконані акторами. По структурі динамічний та яскравий, можливе використання різноманітних спецефектів (залежно від фантазії та фінансового забезпечення замовника і виконавця) [64].

Кандидат наук із соціальних комунікацій О. Косачова класифікує буктрейлери: 1) за характером графічних знакових засобів на зображувально-статичні (слайд-шоу із фотографіями, малюнками, картами, графіками та іншими статичними зображеннями), зображувально-динамічні (відеоролики, анімаційні та мультиплікаційні фільми), комплексні; 2) за характером звукових знакових засобів: невербально-музичні, вербально-музичні, вербально-шумні (дикторський текст супроводжує інтершум навколишнього середовища), комплексні [42, с. 16].

Підсумовуючи, можемо сказати, що буктрейлер виконує комунікаційну, інформаційну, естетичну та культурно-просвітницьку функції.

2.3. Соціально-комунікативна взаємодія бібліотек для юнацтва та молоді з сучасною аудиторією

Комунікація бібліотеки та читача є особливо важливою, адже вона допомагає краще зрозуміти одне одного: бібліотеки вивчають запити та потреби, на підставі чого актуалізують свої послуги, покращують якість існуючих послуг, створюють щось нове, розвиваються, а читач відкриває бібліотеку для себе як дружній простір, де йому завжди допоможуть і запропонують щось цікаве (в ідеалі). З розвитком електронного середовища можливості до спілкування зросли. Бібліотеки в цілому та бібліотеки для юнацтва, молоді особливо! активно використовують соціальні мережі, форми зворотного зв'язку на своїх сайтах, електронне листування, блогінг, про що нижче.

Блог (Blog, скорочено від web log) — це сторінка сайту, представлена у вигляді журналу-щоденника або календаря, у якому інформація розташовується в хронологічній послідовності (у зворотному порядку), тобто зверху сторінки завжди найновіші записи. Щодо кожного запису відображається дата та навіть час його опублікування. Блог може оновлюватися щодня, щотижня або щомісяця. Правом розміщення інформації та редагування блогу володіє його творець, відвідувачі ж блогу можуть залишити свої коментарі до кожного запису. У блозі можна також розмістити фотографії, аудіо, відео, посилання на інші сайти, інтернет-статті тощо.

Науковець С. С. Гарагуля демонструє комплексний підхід до розуміння значення блогів у діяльності бібліотеки. Він вважає, що завдяки вдалому позиціонуванню бібліотеки в інтернет-середовищі розв'язувався б ряд питань, зокрема реалізація експертної ролі бібліотекаря / бібліографа через надання фахових рекомендацій та розв'язання дискусивних проблем; тестування нових ідей, пов'язаних з оптимізацією та раціоналізацією роботи бібліотечного працівника; блог міг би стати випробувальним майданчиком для перевірки концептуально нових продуктів і послуг у референтному середовищі; персоналізація фахового спілкування шляхом використання блогів як платформ для зворотного зв'язку з читацьким загалом як адресатом надання бібліотечних послуг і співробітниками інших бібліотек та установ спорідненого спрямування (книгарень, архівів тощо) — так званий корпоративний блогінг [14, с. 83-84]. Отже, можемо узагальнити, що блог — це майданчик для дискусій з теми та можливість для консультацій і отримання додаткових знань.

Нами було проведено дослідження активності центральних юнацьких бібліотек регіонального рівня у блогосфері, частину якого наводимо у нижче поданій таблиці.

Таблиця 2.2

ДІЯЛЬНІСТЬ ОБЛАСНИХ БІБЛІОТЕК УКРАЇНИ ДЛЯ ЮНАЦТВА
ТА МОЛОДІ З ВЕДЕННЯ БЛОГІВ

№ з. п.	Назва закладу	Перелік блогів, які веде бібліотека
1.	Тернопільська обласна бібліотека для молоді	«Молодіжний Лайфхак», «У світі прекрасного», «TopLibStory» «Window on America Center in Ternopil», блог Гете-Інституту в Тернополі, «Полиця вільного книгообміну».
2.	КЗ «Обласна бібліотека для юнацтва» Житомирської обласної ради	«Натхненні юністю».
3.	Полтавська обласна бібліотека для юнацтва ім. Олесея Гончара	«Світ бібліографа», «Яскравий світ — бібліотека» (відділу соціокультурної роботи), «Media-Gonchar».
4.	Херсонська обласна бібліотека для юнацтва ім. Б. А. Лавренюва	«Методист», «Місто муз», «BLOG-во літературної вовчиці».
5.	Дніпропетровська обласна бібліотека для молоді	«BiblioFishka» та «SimplyEnglish».
6.	Миколаївська обласна бібліотека для юнацтва	«Вітер з бібліотеки».
7.	Харківська обласна бібліотека для юнацтва	краєзнавчий блог «READний край» (інформаційно-бібліографічного відділу бібліотеки), блог проблемно-аналітичного відділу «Файні ПАВи».
8.	Чернігівська обласна бібліотека для юнацтва	«Бібліотечний мікс», «Інформаційне вітрило», «Криголам «Україна» та блог

		«Книжковими сторінками (з фонду Чернігівської обласної бібліотеки для юнацтва)».
9.	Державна бібліотека України для юнацтва	блог «Юнацькі бібліотеки».

Усі бібліотеки ведуть також активне спілкування з аудиторією на власних сторінках у соціальних мережах, посилання на які є безпосередньо на сайтах бібліотеки. Суть соціальних мереж у тому, що вони, як різновид веб-сервісу, дають можливість для віддаленої взаємодії людей зі спільними інтересами у формі обміну інформацією та повідомленнями. Сторінки бібліотек у соціальних мережах наповнені фото-, відеофактами, презентаціями нових надходжень, звітами з проведених та анонсами майбутніх заходів.

Окрім того, бібліотеки мають можливість обговорити з аудиторією ті чи інші події, проекти, почути думку відвідувачів сторінок про бажані перспективи, нові послуги, які користувачі хотіли б отримувати у книгозбірні, мають можливість нагадувати про заборгованість читачам, проводити онлайн-анкетування, опитування чи проводити онлайн-конкурси.

Вважаємо, що для того, щоб сторінки давали очікуваний результат, були ефективними, необхідно наповнювати її час від часу актуальною інформацією, вигадувати щось цікаве аби зберегти інтерес до неї, враховувати психоемоційні та соціальні особливості юнацтва та молоді, активно спілкуватися з user-ами у коментарях. І, чи не найважливіше, якщо така сторінка буде якісно наповнена, буде цікавою, то це може перетворити хоча б частину тієї читацької аудиторії, яка є лише віртуальною, на реальну, яка прийде до бібліотеки і порадить це зробити своїм друзям та знайомим.

Найпоширенішими на сьогодні є соціальні ресурси: Facebook, YouTube, Twitter, Instagram, Pinterest, Myspace, LiveJournal, Google+, Calameo.

На усіх бібліотечних веб-сайтах є форми так званого зворотного зв'язку, які хоча й можуть називатися по-різному, але суть у них одна і зрозуміла, і які

передбачають не тільки звернення із запитаннями (найчастіше), але й також можуть містити окремо сформовані розділи для висловлення ідей, вирішення проблем, винесення подяк, виставлення рейтингових оцінок (як, наприклад, це зробили спеціалісти Міської спеціалізованої молодіжної бібліотеки «Молода гвардія» (<http://msmb.org.ua/>)).

Ще одним способом дистанційного спілкування бібліотеки з зацікавленими особами є вже тривалий час використовуване електронне листування. Ця форма взаємодії використовується майже усіма бібліотеками для інформування своїх читачів про нові надходження, рідко — про майбутні заходи, що проводитимуться. І, звісно ж, через e-mail надаються відповіді на віртуальні запити, які вже розглядалися в даному розділі дослідження.

Також гостро стоїть питання і щодо врахування особливостей спілкування з людьми з обмеженими фізичними можливостями. І, в даному контексті електронної взаємодії, більше говоримо про слабозорих. Деякі бібліотеки інтегрують у свій веб-простір спеціальні програми для таких осіб, зокрема адаптують власні веб-сайти з тим, щоб і ця категорія користувачів могла повноцінно обслуговуватися і отримувати необхідну інформацію. Для прикладу, веб-сайти адаптували для слабозорих такі заклади як Дніпропетровська обласна бібліотека для молоді та Кіровоградська обласна бібліотека для юнацтва.

Це якщо говорити про спілкування через засоби електронної комунікації, або дистанційну взаємодію. Інший аспект, який хотілося б розглянути, — це шлях проведення заходів, ігор, гуртків тощо. І відразу зауважимо, що остання форма взаємодії проводиться бібліотекою не тільки самостійно, а й із залученням молодіжних організацій, центрів технічної та іншої творчості, інших соціальних партнерів, тобто може мати місце і опосередкована взаємодія.

Наприклад, у Тернопільській обласній бібліотеці для молоді пропонується широкий спектр новітніх послуг — навчально-дозвіллеві табори, заняття в об'єднаннях, сімейні заняття із дитячим психологом, клуби

з вивчення іноземних мов (англійської, німецької, польської, болгарської), заняття з особистісного розвитку, моди та стилю, програмування, тематичні табори «Канікули у бібліотеці», можливість залишити під наглядом на одну годину у бібліотеці дитину віком від 5 років (бібліоняня) тощо (<https://tobm.org.ua/services/>).

При роботі з молоддю використовуються такі форми роботи як рольові ігри, диспути, турніри знавців, ерудит-лото, тренінги, бібліотечні уроки, читацькі конференції, літературні брейн-ринги. Практикуються театральні постановки, акторами у яких є самі читачі. Бібліотека разом зі своєю юними та молодими читачами відзначає свята.

Взаємодія з читачем відбувається й через проведення освітніх лекцій, просвітницьких заходів, заходів з формування екологічної культури, правової, інформаційної культур, з формування патріотичної свідомості та громадянської позиції. Користуються попитом соціальні програми, програми з професійної орієнтації, з допомоги особам з фізичними особливостями (окремо уроки з комп'ютерної грамотності для таких осіб, допомога у профорієнтації, працевлаштуванні, соціальної адаптації). Бібліотека також допомагає юнацтву у вирішенні соціальних питань, у всебічному розвитку творчих здібностей, залучає до участі у волонтерських проектах.

Висновок до розділу

1. З появою Інтернету — з'явилася можливість пошуку будь-якої інформації віддалено, швидко та варіативно. Бібліотеки як соціокультурні осередки і як одне із джерел інформації теж активно почали використовувати результати технічного прогресу.

2. Починаючи з автоматизації виробничих процесів з використанням автоматизованих бібліотечно-інформаційних систем та створенням електронних каталогів у локальних мережах, бібліотечні заклади заявили про своє прагнення йти в ногу з часом та впевнено почувати себе в процесах

глобальної інформатизації з організацією Інтернет-центрів у своїй структурі та запровадженням нових послуг.

3. Бібліотеки створюють власні веб-сайти, електронні каталоги стали доступними віддаленим користувачам, з'явилися послуги з електронного замовлення документів та їх електронної доставки, бібліографи почали надавати віртуальні довідки тощо. Тобто поряд з традиційним почало розвиватися дистанційне обслуговування за допомогою дистанційних електронних сервісів.

4. І щоб бути дійсно інформаційно-культурними центрами та задля можливості користувачів мати доступ до документних (і не тільки) ресурсів книгозбірень бібліотеки за допомогою нових технічних засобів та програм створюють власні електронні бібліотеки, пропонують все нові і нові послуги, стають зручнішими, ближчими до читача.

РОЗДІЛ 3. МІСЬКА СПЕЦІАЛІЗОВАНА МОЛОДІЖНА БІБЛІОТЕКА «МОЛОДА ГВАРДІЯ» ЯК ОДИН ІЗ ПРИКЛАДІВ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БІБЛІОТЕЧНИХ ЗАКЛАДІВ ДЛЯ ЮНАЦТВА ТА МОЛОДІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

3.1. Організаційно-управлінські, техніко-технологічні, продуктно-сервісні та методичні інновації в роботі МСМБ «Молода гвардія»

Книгозбірня була заснована у 1922 році, з 1962 року як бібліотека для дітей та юнацтва надавала методичну допомогу дитячим і шкільним бібліотекам тодішнього Залізничного району, з 1976 року впроваджує інноваційні форми роботи з читачами, а саме дискусійні — для донесення нових ідей, «використання кінофільмів, фонетичних записів, фотоматеріалів, видання та розповсюдження серед студентської та шкільної молоді цікавих розгорнутих програм роботи своїх клубів» [87] («Еврика», «Азбука для двох», «Орієнтир»). Свою теперішню назву отримала у 1994 році з реорганізацією та зміною спеціалізації (бібліотека організовує обслуговування фізичних осіб віком від 15 до 35 років, осіб, які професійно займаються проблемами юнацтва, молоді, а також обслуговування юридичних осіб).

Структура закладу на чолі з директором: абонементний відділ «Книголюб», відділ комплектування та наукової класифікації бібліотечного фонду, читальна зала «Ерудит», при якій у 2004 році було створено Молодіжний Діловий Центр, інформаційно-бібліографічний відділ, відділ мистецтв «Натхнення», відділи організаційно-ресурсного забезпечення.

В епоху новітніх технологій перше з чим знайомиться читач — це веб-сайт бібліотеки. І якщо дорослі, вже сформовані особистості знають, що саме їм потрібно, яку інформацію вони шукають, то юним користувачам потрібно у цьому «допомогти», зацікавити тим, що є для них насправді корисним попри те, що вони ще цього не розуміють і не усвідомлюють, а також викликати інтерес такого читача інтерфейсом сайту, його яскравістю, формою надання інформації відповідно до вікових та психологічних особливостей цієї категорії читацької аудиторії, можливо, анімацією та інтерактивними «помічниками».

Результат роботи МСМБ «Молода гвардія» в цьому напрямку є одним із прикладів, яким має бути сайт бібліотеки для юнацтва та молоді. Ще в 2015 році сайт книгозбірні отримав перемогу в номінації «Кращий сайт з популяризації читання районної / міської централізованої бібліотечної системи (ЦБС) та філії районної / міської ЦБС» Всеукраїнського конкурсу з популяризації читання на сайтах бібліотек [65].

Перш за все хочеться звернути увагу на впорядкованість та системність розміщення інформації на сайті. Складається з 6 розділів: «Про нас», «Цікаві події», «Бібліоресурси», «Стиль життя», «Медіатека» та «Електронний каталог»; кожен з розділів має свої рубрики.

У розділі «Бібліоресурси»:

- перелік наявної у фонді періодики;
- електронний каталог;
- надзвичайно цікаво сформовані та всебічно наповнені бібліографічні покажчики з трьох тем — особистості, історичні події, актуальні теми (окрім бібліографічних списків на окремі актуальні теми щоквартально виходять інформаційні бібліографічні списки на регулярні теми — «ТОП-прес: популярно про актуальне», які складаються з трьох частин: соціальний та правовий захист, охорона здоров'я, освіта та наука (кожен покажчик окремо);
- «книжкові дефіле»;
- віддалені бази даних (включає універсальні повнотекстові бази — «Європейську повнотекстову бібліотеку», «Українську вікіпедію», «Большую научную библиотеку», «Енциклопедію Українознавства» та інші; галузеві бази (бібліотека «Госты и стандарты» — довідково-інформаційний сервіс з нормативно-технічною інформацією (<http://omul.org/>), «Физический энциклопедический словарь», «Электронная химическая энциклопедия», «Медицинская энциклопедия», «Научная электронная библиотека» — найбільший російський інформаційний портал в області науки, технології, медицини і освіти, Відкритий архів наукової інформації ArXiv (<http://arxiv.org>) — проект Корнельського університету в США, який надає доступ до майже

1,5 мільйона електронних друкованих видань з математики, електротехніки, економіки, статистики, фізики та інших наук); повнотекстові бази підручників — «ВЕДА», ресурс «Корисні підручники для навчання в школі та ВНЗ»; повнотекстові бібліотеки («Матеріали Міжнародної федерації бібліотечних асоціацій і організацій»), проект «Альдебаран» (<http://www.aldebaran.ru/>), що містить безкоштовну художню літературу різних жанрів, технічну літературу і навчальну, електронна бібліотека <http://www.etextlib.ru/> (художня література) [13].

Розділ сайту «Стиль життя» включає офіційну інформацію про державну молодіжну політику (нормативні акти, програми, офіційні веб-сторінки України та Києва, державні установи), матеріали про здоров'я, кар'єру, освіту, статистику по місту Києву з найрізноманітніших питань, гарячі телефони, матеріали для формування громадянської позиції. Розділ «Медіатека» — аудіо- та відеоматеріали, презентації, вікторини.

У верхній частині сайту також є анкета, яку може заповнити кожен відвідувач сайту, не обов'язково зареєстрований читач. Анкета відкривається в новій вкладці, тобто не заважає перегляду основного контенту, і містить питання про вік, стать, місце роботи (професію), пропонується вказати напрямок заходу, який би хотів відвідати респондент (з краєзнавства, психології, мистецтва, здорового способу життя та інші — вибір слід зробити з запропонованого переліку), вибрати заходи в рамках проектів бібліотеки — теж вибір з переліку), курси, заходи вихідного дня, пропонується обрати день тижня, який буде найзручнішим для відвідування заходів, та навіть проміжок часу. І якщо користувач бажає отримувати інформацію про плановані заходи, він може залишити свою email-адресу, а також внести свої пропозиції та висловити побажання. Окремо і візуально доступною є вкладка «Послуги».

На головній сторінці сайту компактно присутня (не зважаючи на те, що у вище зазначених розділах вона теж є) уся інформація, яка могла б бути корисно та цікавою для читача: у верхній частині сторінки контакти та посилання на соціальні мережі; рубрика «Найголовніше», «Факти+» та архів,

«Календар подій», «Анонси» та архів, рубрика «Книжкове дефіле» (віртуальна виставка, підбірка книг — однієї тематики) з архівом, «Бібліографія», «Наші проекти», «Відео» — теж з архівами. Також є окремий підрозділ «Тести та вікторини», що сприяє додатковій зацікавленості в послугах б-ки та всебічному розвитку відвідувачів сайту («Медіазнайко», для перевірки своїх прав та обов'язків, тести для перевірки знань про історію країни, культуру, видатних діячів тощо). У цілому на сайті надзвичайно багато відеоматеріалів власного виробництва, присвячених проведеним заходам в бібліотеці, популяризації послуг бібліотеки, інформаційно-пізнавальні відеоматеріали, буктрейлери, відео, присвячені проведеним працівниками бібліотеки флешмобів тощо, аудіоматеріали.

Використовуються інтерактивні форми роботи з постійними та потенційними користувачами (окрім вже згаданого опитувальника на сайті): сервіс для зворотного зв'язку «Залиште свій відгук», де є окремі розділи для висловлення ідей, вирішення проблем, звернень із запитаннями та подяками. На додаток до традиційних електронних та паперових анкет читачі охоче беруть участь у відеоанкетуванні, яке проводить заклад.

Бібліотека має свої сторінки в соціальних мережах та використовує ряд мережових сервісів: Facebook, Calameo, Pinterest, Twitter, Google+, YouTube, Slideshare. На сервісі YouTube представлені відеороботи, на ресурсі Calameo — бібліографічні списки, публікації (всього 134), фотографії — на Pinterest, на сторінці Slideshare — презентації, підготовлені фахівцями бібліотеки.

Перегляд сайту доступний 104-ма мовами світу. Оновлення матеріалів на сайті — майже щодня.

МСМБ «Молода гвардія», а саме відділ мистецтв веде власний мистецький блог “Library Art Blog” (<https://artlibraryblog.wordpress.com>), записи у якому можна читати як в хронологічному порядку (починаючи з найновіших), так і в окремих категоріях: «анонс», «книжкові виставки», «мистецька Шевченкіана», «музика», «музичні новини», «наші книжкові новинки», «наші проекти», «незвичайні бібліотеки», «події», «це цікаво»,

«кіно». Також слід зазначити, що з наповненням новою мультимедійною та цифровою технікою відділ мистецтв успішно перетворився на «медіатеку» — в одному із залів розташовано сучасні ноутбуки, проектор, мультимедійна дошка, quadro-стереосистема, є мікрофони, вільний Wi-Fi та клімат-контроль. Медіатека дає можливість молоді ознайомитися із зібранням вінілових дисків, з неповторними раритетними записами та прослухати їх на сучасному програвачі, розглянути альбоми з репродукціями видатних художників, погортати книжки з усіх напрямків та жанрів мистецтва, переглянути чергову виставку, присвячену пам'ятним датам, насолодитися спокоєм та затишком лаунж-зони і пограти на фортепіано та порівняти звучання улюблених творів на електронному синтезаторі [56] (рис. 3.1).

Майже усі співробітники бібліотеки працюють над покращенням роботи бібліотеки. Так, за інформацією зі звітів про діяльність МСМБ «Молода гвардія», у 2017 році серед інших комісій працювала Комісія з питань організації додаткових сервісних інформаційно-бібліотечних послуг. Працівники бібліотеки вивчають та впроваджують у діяльність кращий світовий бібліотечний досвід щодо застосування інноваційних форм та методів роботи. Вони є керівниками проектів, про які йтиметься нижче. І — як результат, — бібліотека стає «третім місцем» — вона поступово трансформується у місце зустрічі друзів, майданчик для цікавих занять, нових знайомств.

Як уже наголошувалось, бібліотека визначила себе як спеціалізована молодіжна. Натепер за віковим складом серед її користувачів переважають особи від 18 до 35 років. Для порівняння у 2015 році переважаючою за кількістю віковою категорією користувачів були молоді люди 14-21 року (36%), у 2016 — особи віком від 22 до 35 років (31%, інші вікові групи у відсотковому вираженні становили 8, 18, 21 та 22%). Збільшення кількості більш старшої підгрупи молодіжної аудиторії книгозбірні можемо пояснити ростом більш усвідомленого поклику до бібліотеки та впровадженням в

бібліотеці якісно нових послуг — наприклад, допомога безробітним, сканування, брошурування, ламінування тощо...

Соціальний склад користувачів: студентська молодь, користувачі Інтернету, старшокласники, підлітки, користувачі соціальних мереж, молоді батьки, соціально незахищені молоді люди, блогери, немісцеві мешканці, молодь, що тимчасово не працює, молоді підприємці. Найбільшу частку становлять студентська молодь та службовці, лише на третьому місці — школярі. Прослідковуючи динаміку у складі категорій користувачів на основі виробничих документів МСМБ варто відзначити, що з 2011 року і по теперішній час прослідковується тенденція до збільшення кількості відвідування бібліотеки робітниками, службовцями та школярами.

З огляду на потреби, інтереси цільової користувацької аудиторії — молоді, МСМБ надає в користування окрім книг, брошур, періодичних часописів також художні альбоми, ноти, комікси, постери, карти, CD-ROM, CD, DVD, комп'ютерні програми, електронні книги, настільні та електронні ігри, електронні мережеві продукти та ресурсні повнотекстові бази. Станом на 01.01.2018 року бібліотечний фонд становив 100339 примірників, з них книги — 79139, періодичні видання — 4827, аудіовізуальні матеріали — 15987, електронні видання — 386. Варто зазначити, що п. 2.1.2. Положення про Бібліотеку акцентує на тому, що вказані друковані та електронні формати регулярно переглядаються та доповнюються відповідно до подальшого розвитку інформаційних технологій, модернізації видавничої справи та інноваційних рішень, що цілком підкріплено на практиці. Інноваційний підхід бібліотеки до своєї діяльності проявляється також і в особливостях комплектування фонду: окрім того, що асортимент книг та інших складників фонду бібліотека визначає самостійно та, відповідно, купує, відділ комплектування при формуванні списків бере до уваги і запити читачів на конкретну літературу, що ще раз підкреслює новаторський підхід та читачеорієнтованість у діяльності бібліотеки.

Усі заходи та послуги (крім сервісних), що безпосередньо не пов'язані з процесами обслуговування користувачів, можемо умовно поділити на такі групи:

- 1) заходи, що проводяться в рамках окремих проектів;
- 2) заходи «вихідного дня» — кінопокази, театральна студія, майстер-класи з рукоділля, літературна студія, музичні прослуховування (щосуботи) та інші;
- 3) неформальна освіта — курси з програмування, уроки мобільної грамотності, ворк-шопи, курси з 3D-моделювання, з веб-дизайну, підготовка до ЗНО тощо.

У бібліотеці активно реалізуються такі інноваційні форми роботи з читачем, як: зустрічі-бесіди, виставки-діалоги, вуличні інформаційні виставки, інтерактивні акції, мультимедійні презентації, фото-флешмоби, інформаційно-патріотичні години, зустрічі з «живою книгою», піар-акції, дні відкритих дверей, концертні виступи молодих виконавців, воркшопи, вікторини, брейн-ринги, музичні прослуховування з коментарями, конкурси відгуків на прочитану книгу, літературні квести, огляди матеріалів, інформаційні полиці, диспути, літературні читання нон-стоп, бібліо-parties (вечірки друзів бібліотеки).

Інноваційні напрями роботи МСМБ «Молода гвардія»:

1. Використання нових комп'ютерних технологій:

- у бібліотеці діють три локальні комп'ютерні мережі (36 АРМ та 3 сервери) з доступом до електронного каталогу та Інтернету. Аналіз документів закладу показав, що динаміка використання електронних послуг та безкоштовного Wi-Fi є позитивною, тобто із року в рік все більше відвідувачів користуються цими послугами;
- в користуванні — найновіша версія програмного забезпечення MARC SQL — 1.10;
- закуплено шлем віртуальної реальності зі 6-а ступенями свободи;

- сайт бібліотеки, як уже зазначалося, доступний до перегляду 104-ма мовами світу;

- надаються послуги не тільки з ксерокопіювання, але і сканування документів, роздруковування, ламінування, брошурування;

- комп'ютери оснащені програмним забезпеченням для людей з проблемами зору;

- фонд штрих-кодовано;

- електронна видача книг.

2. Навчання та групові консультації для користувачів по використанню мобільних сервісів з оплати комунальних послуг, реєстрації електронних особистих кабінетів, запису до лікаря в інформаційній системі для пацієнтів HELSI.

3. Увесь час проводиться робота для розширення інформаційного потенціалу бібліотеки:

- щороку збільшується обсяг власних електронних баз даних;

- ведеться ретроконверсія активної частини бібліотечного фонду;

- щоквартально виходять вже згадувані інформаційні бібліографічні списки «ТОП-прес: популярно про актуальне».

4. З метою сприяння формування фонду, орієнтованого на інтереси молоді, здійснюється регулярне вивчення використання окремих розділів книжкового фонду, його обертаність, статистична обробка даних. Значну частину фонду, окрім традиційно книг, становлять (і більш, ніж в 3 рази переважають за кількістю фонд періодичних видань) аудіовізуальні матеріали, що ще раз підкреслює активну роботу бібліотеки по вивченню потреб та інтересів своєї, відповідно до спеціалізації, молодіжної читацької аудиторії. Працівники закладу регулярно відвідують Міжнародний фестиваль «Книжковий Арсенал» та «Book Forum».

5. У напрямку підтримання інтересу та залучення нових читачів:

- лише протягом 2017 року було розроблено та оформлено 101 виставку матеріалів та книжкових переглядів, представлено 14 виставок творчих робіт

молодих авторів, проведено 168 масових заходів, з яких 19 — поза межами бібліотеки;

- акції та заходи проводяться з використанням тренінгових та ігрових форм, з використанням візуально-ілюстративного матеріалу;

- традиційний огляд книг підлаштований у часі до читача, а не читач під конкретну дату і час проведення огляду;

- у залі абонементу організовано постійно діючі виставки друкованих видань «Персональний календар» та «Виставка одного журналу». Особливо популярним є стенд «Читай українською—будь сучасним!», наповнення якого також формується в тому числі і за конкретними запитам користувачів;

- поглиблений індивідуальний підхід до інформаційних запитів відвідувачів, вдосконалення сервісного обслуговування.

6. Всебічний розвиток юнацтва та молоді: патріотичний проект «Відкриваємо Україну разом», просвітницький — «Європейська мозаїка» (з 2015 року, було організовано книжкові виставки, фотовиставки, відео-презентації, проводились культурно-просвітницькі заходи), проект «Екологія: ми відповідальні за майбутнє», дискусійний клуб «Книжкові бесіди» (з 2015 року), організовано «Кабінет профорієнтації» (проведення бібліографічних, масових заходів, тренінгів, занять), цикл заходів «Планування кар'єри — максимум користі, мінімум помилок», проект «Правова допомога населенню», спільний з Головним управлінням юстиції в м. Києві проект «Юридичні консультації — населенню», об'єднання «Читати модно», «Бібліотека іде в люди», «Усвідомлене батьківство», майстер-класи з представленням різних творчих навичок та вмінь, художні виставки та особисті творчі зустрічі, літературно-музична вітальня «Експресія», проект «Найдорожче у світі — здоров'я», квести, «BOOKCROSSING» та ряд інших.

Особливо цікавим є проект «Прикольні історії Кота Бібліотечного» (2013 рік), який було реалізовано з метою популяризації читання, бібліотечних заходів та послуг. Було створено 8 відеороликів про кота Тома, представлених на YouTube та в соціальних мережах: «Як я записався в бібліотеку», «Як я

розширив кругозір», «Як я став вченим», «Я черговий по Бібліотеці», «Кіт Том про життя», «Кіт Том читає байки Глазового», «Кіт Том — про Олександра Дюма», «Кіт Том про древню книгу».

Важливим є і проект «ХТО Є ХТО в українській літературі», який працює з січня 2016 року і спрямований на освітній, інформаційний та творчий розвиток особистості. Реалізується він через: роботу дискусійного клубу «Книжкові бесіди. Український формат», проведення творчих вечорів молодих авторів — «Свіжа кров», надання інформації про вітчизняні новинки книжкового фонду бібліотеки у розділі «Читати модно!» (<http://msmb.org.ua/stily-zhittya/chitati-modno/>) та показ презентацій про творчість та життя українських письменників та літоб'єднань.

«Молода гвардія» — дозвілєвий центр: до послуг користувачів динамічні інтелектуальні настільні ігри, проект «Творчий інкубатор» тощо.

7. Простір бібліотеки зоновано: для отримання інформації, для навчання, для презентацій, для релаксу — таким чином наближаючись до кращих європейських та вітчизняних зразків бібліотечних закладів (рис. 3.2, 3.3, 3.4).

3.2. Фандрейзингова діяльність бібліотеки

Фандрейзинг — це один із нових напрямків у роботі бібліотек в цілому та МСМБ «Молода гвардія» зокрема. Часто суть фандрейзингу помилково визначають лише як залучення позабюджетних [бібліотеки] коштів. Це поняття, на нашу думку, є значно ширшим, адже залучаються не тільки грошові кошти, але і певні матеріальні блага, надається сторонній інформаційний супровід, безкоштовне надання послуг чи робіт (або, як зараз прийнято говорити, надається людський ресурс).

О. Башун розуміє фандрейзинг як діяльність бібліотеки, яка базується на її унікальній місії і стратегії та використовує ефективні способи отримання ресурсів, необхідних для реалізації її проектів, що забезпечує бажану

задоволеність дарувальнику (джерела ресурсів) і має кінцевим результатом зміцнення добробуту суспільства в цілому [4, с. 89].

Найбільш вдалим вважаємо таке визначення: фандрейзинг (англ. fundraising) — процес залучення грошових коштів та інших ресурсів (людських, матеріальних, інформаційних тощо) [що цілком відповідає положенням нормативно-правових актів українського законодавства], які організація не може забезпечити самостійно, та які є необхідними для реалізації певного проекту або своєї діяльності в цілому [111]. Фандрейзингом також слід вважати і залучення додаткових коштів через надання платних послуг бібліотекою.

Нормативною базою для фандрейзингової діяльності є закони України «Про благодійництво та благодійні організації» від 05 липня 2012 року, «Про бібліотеки і бібліотечну справу», постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку платних послуг, які можуть надаватися державними і комунальними закладами культури» від 12 грудня 2011 року №1271 та наказ Міністерства культури України, Міністерства фінансів України, Міністерства економічного розвитку і торгівлі України «Про затвердження Порядку визначення вартості та надання платних послуг закладами культури, заснованими на державній та комунальній власності» від 1 грудня 2015 року, а також безпосередньо положення про ту чи іншу бібліотеку. Наприклад, п. 5.3. Положення про Міську спеціалізовану молодіжну бібліотеку «Молода гвардія», затвердженого розпорядженням КМДА 13 лютого 1997 року, чітко визначає джерела формування майна Бібліотеки: майно, передане власником або уповноваженим ним органом; фінансування за рахунок бюджету м. Києва; безоплатні або благодійні внески підприємств, організацій, громадян; майно, придбане у інших підприємств, організацій; кошти, що надходять від надання додаткових платних послуг, передбачених законодавством; гранти, благодійні внески, добровільні пожертвування фізичних і юридичних осіб, у тому числі іноземних; інші джерела, в тому числі валютні надходження, не заборонені чинним законодавством.

Бібліотека веде декілька напрямків фандрейзингової діяльності:

- 1) здобуття грантів (міжнародних благодійних організацій та фондів);
- 2) залучення коштів з бюджету міста Києва;
- 3) залучення коштів та матеріалів з інших фондів та від організацій (у 2015 році за підтримки Польського інституту в Києві було створено дискусійний читацький клуб «Книжкові бесіди»; у 2017 році прийнято в дар книги від Гете-Інституту та Інституту енциклопедичних досліджень; завдяки магазину Eric Win усі бажаючі мали можливість пограти у динамічні інтелектуальні настільні ігри);
- 4) участь у державних та регіональних цільових програмах (Департаменту культури Київської міської державної адміністрації (КМДА) — «Програма розвитку бібліотечної справи в м. Києві на 2002-2006 роки», «Програма автоматизації інформаційно-бібліотечної системи публічних бібліотек м. Києва»);
- 5) збір пожертв (коштів) (на головній сторінці веб-сайту надані контакти для допомоги бібліотеці);
- 6) прийняття від фізичних осіб матеріальних ресурсів (автори, читачі та інші зацікавлені особи дарують бібліотеці книги, періодичні видання, побутові прилади, творчі роботи);
- 7) надання платних послуг;
- 8) внесення членських внесків читачами за певні види послуг (наприклад, за участь у клубі «Читати модно»).

Оплатними послугами в бібліотеці є: надання послуг з оформлення реєстраційно-облікових документів користувачів бібліотеки, підготовка фактографічних, аналітичних, бібліографічних та інших довідок, формування бібліографічних списків для курсових, дипломних та наукових робіт, каталогів для особистих бібліотек, надання послуг з користування персональних комп'ютером, сканування та оцифровка фрагментів документів, друкування, репродукування, ксерокопіювання з книжок, брошур, газет, журналів та інших документів, перегляд організованих бібліотекою заходів колективів

аматорської творчості, виготовлення фонограм, копій музичних творів з фонотеки вінілових дисків, проведення фото- та відеозйомок в приміщенні бібліотеки за заявками юридичних та фізичних осіб [70], брошурування документів та інші послуги.

За підтримки Головного управління культури КМДА на початку 2012 року було започатковано проект «Електронна книга: сучасне читання»; за підтримки міжнародного проекту «Глобальні бібліотеки — Бібліоміст-Україна» (надалі — «Бібліоміст») — «Першокурсник в мегаполісі», теж за сприяння програми «Бібліоміст» бібліотека отримала безоплатний доступ до електронного курсу англійської мови «Англійська 123» ;

У 2006 році було укладено 12 Угод про співпрацю бібліотеки з міською та районними соціальними службами для молоді, освітянськими установами, культурними центрами зарубіжних країн, громадськими організаціями [63], у 2010 році — 30.

За партнерської підтримки молодіжних громадських організацій та державних установ «Молода гвардія» бібліотека реалізує такі освітні та творчі проекти, як: «Центр публічного доступу до ІНТЕРНЕТ», «Усвідомлене батьківство», «Найдорожче у світі — здоров'я», «Медіаклуб», «Успішна кар'єра: максимум користі, мінімум помилок», «Молодіжний діловий центр (МДЦ)», «Мистецький майстерклас», «Бібліотечна Артгалерея», «Літературно-музична вітальня» та інші [15]. Також реалізовувався спільний з Головним управлінням юстиції у м. Києві проект «Юридичні консультації — населенню».

Бібліотека плідно співпрацює з:

1) бібліотечними установами та організаціями (Українською бібліотечною асоціацією, з рядом центральних районних бібліотек ЦБС різних районів міста Києва, Публічною бібліотекою ім. Л. Українки міста Києва);

2) міжнародними організаціями (Посольством Сполучених Штатів Америки, IREX (Рада міжнародних наукових досліджень та обмінів),

німецьким культурним центром «Гете-Інститут в м. Києві», Французьким культурним центром в Україні, міжнародними благодійними організаціями);

3) видавничими організаціями (видавництвами «Фоліо», «Дух і літера», «Літопис», «Кондор», «Книги XXI», «Знання», «А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА», «Факт», ДП «Нора-Друк», «Ельга-Н» тощо);

4) освітніми, та творчими закладами;

5) соціальними службами, Київським міським центром зайнятості;

6) і, звичайно ж, з рядом ЗМІ (співпраця з телеканалами СТБ, Новий канал, ПравдаТУТ, ТРК «Київ», Еспресо; Державною ТРК «Культура», ТРК «Радіо-Ера FM», з Першим каналом Українського радіо; газетами «Культура і життя», «Хрещатик», «Газета по-українськи»).

Проекти бібліотеки не залишаються не поміченими іншими організаціями, грантодавцями зокрема: у 2000 році МСМБ «Молода гвардія» виграла грант Посольства США в Україні на відкриття Інтернет-центру; у 2001 — на реалізацію проекту «Інформатизація», 2004 року — грант на проект «Соціалізація», 2010 — «Першокурсник в мегаполісі», 2011 — «Інтеграція», 2013 — «Сучасність: актуальні ідеї», 2014 — «Україна — понад усе!», 2015 — «Доступні послуги», 2016 — «Стратегія розвитку — 2020».

3.3. Перспективи МСМБ «Молода гвардія» з впровадження інновацій: поради та рекомендації

Наскільки б прогресивною у порівнянні з аналогічними, одного рівня бібліотека не була, все одно необхідно весь час відслідковувати технологічні новинки, досвід передових вітчизняних та зарубіжних книгозбірень, а відтак урізноманітнювати форми доступу до бібліотечної інформації та пробувати надавати нові та осучаснені послуги.

Майже у кожного зараз в користуванні сучасні мобільні телефони, які працюють під операційною системою та мають вихід в Інтернет. Мобільний телефон під рукою 24 години на добу, тому на сьогодні необхідність ПК для того, щоб знайти будь-яку інформацію в мережі Інтернет, значно нижча, ніж

була, наприклад, років 10 тому. Окрім того, усі великі сервісні організації (банки, магазини, засоби масової інформації тощо) пропонують своїм клієнтам та споживачам мобільні додатки. А тому, щоб бути «на хвилі», бібліотеці теж слід використовувати мобільні технології у спілкуванні з читачами та задля просування своїх послуг та можливостей серед широкого загалу.

Пропонуємо цілий ряд ідей та можливостей, які варто було б запровадити в роботу вітчизняних юнацьких бібліотек та бібліотек для молоді, та в роботу Міської спеціалізованої молодіжної бібліотеки «Молода гвардія» у місті Києві зокрема.

По-перше, використання смс-інформування про нові надходження із цікавого для читача напрямку, теми чи певних авторів, анонс заходів (теж попередньо узгодивши з читачем цікаву для нього тематику), про нові послуги тощо з періодичністю 1 раз на місяць. Зміст смс-повідомлень та інші нюанси, вважаємо, слід з'ясувати шляхом анкетування.

По-друге, впровадження в роботу бібліотеки сервісів з миттєвого обміну повідомленнями, чатів (Viber, WhatsApp) — при наданні запитів та відправлення відповідей на них.

По-третє, використання QR-кодів (Quick Response) (рис. 3.5, 3.6) — кодів, у яких зашифрована певна інформація. Такі коди можна було б розмістити не тільки на сайті бібліотеки (з інформацією про цікаві сайти, онлайн бібліотеки, корисні посилання тощо), але і на читацьких квитках (з інформацією про перелік платних і безкоштовних послуг, прайсом на платні), рекламних буклетах МСМБ. В останньому варіанті доцільно було б у QR-код зашифрувати швидке посилання на сайт бібліотеки. За допомогою кодів можна також: скачувати електронні книги, аудіокниги, продивитися презентації чи відеоматеріали, згруповані за певною темою. Останнє було б надзвичайно доцільним при проведенні заходів з показом слайдів при великій аудиторії, де не всі все можуть побачити, рідше почути. І при презентації гостям заходу роздаткових матеріалів з QR-кодами проблему було б усунуто.

Також не було б зайвим подумати над створенням для зручності читачів мобільної версії сайту МСМБ «Молода гвардія», на якому було б розміщено найнеобхіднішу стисло за змістом інформацію, щоб не доводилось масштабувати сайт на екрані чи скролити його.

Зручно було б розробити послугу з бронювання робочого місця в Інтернет-центрі, а також можливості оплати послуг бібліотеки через он-лайн банківські сервіси.

Ще одним важливим техніко-технологічним нововведенням було б, на додачу до проводжуваних бібліотекою занять з 3-D графіки, використання 3-D принтера, а також як окремої послуги з 3D друку (рис. 3.7). Це, безперечно, збільшило б кількість користувачів бібліотеки в рази! А також сприяло б розвитку творчих здібностей юнацтва, доповнювало б реалізацію освітньої функції бібліотеки. З часом вбачається можливим використання 3D сканера — пристрою, який сканує фізичний об'єкт і подає на дисплей об'ємну модель цього об'єкта. У захваті були б діти і школярі старшого віку від використання 3D ручок — пристроїв у формі ручок, що малюють у просторі і створюють справжні об'ємні речі (рис. 3.8). За кордоном юнацькі та бібліотеки для молоді активно послуговуються цими пристроями, в Україні ж — лише вузівські (Наукова бібліотека Національного університету «Києво-Могилянська академія») та наукові (Сумська обласна універсальна наукова бібліотека, Херсонська обласна універсальна наукова бібліотека ім. Олесь Гончара та Рівненська обласна універсальна наукова бібліотека, Миколаївська обласна універсальна наукова бібліотека, Чернівецька обласна універсальна наукова бібліотека ім. М. Івасюка).

Новим напрямком також у розробці інформаційних продуктів є так звані інтерактивні книги, які являють собою продукт мультимедіа, тобто який на додачу до тексту та ілюстрацій містить відео та / або аудіосупровід, навігаційні елементи, гіпертекстові посилання тощо. При наданні в користування інтерактивних книг бібліотекарі можуть потім простежити, які книги були

цікавими, скільки разів їх прочитали, навіть, які уривки з книги виявилися для читачів найцікавішими тощо.

Надзвичайно перспективним було б, на нашу думку, обладнати 2 робочі місця з наявних комп'ютеризованих робочих місць лінгафонною апаратурою для індивідуальної роботи з вивчення мов. У грошовому вимірі це буде, у порівнянні, не надто багато. Для реалізації необхідно: спеціалізоване програмне забезпечення, гарнітура, акустична система (можна замінити або використовувати на додачу віртуальний магнітофон). Це також значно збільшить кількість користувачів!

Ще однією послугою, які можна було б впровадити та яка вже користується успіхом в інших українських бібліотеках, є так звана «бібліоняня». Тобто молоді сім'ї, молоді мами зможуть приводити на певний час до бібліотеки своїх дітей молодшого шкільного віку, де з ними будуть грати у розвиваючі ігри, займатися творчістю, знайомити із світом книг, прищеплювати цікавість до книг інтелектуального спрямування.

Організаційний напрямок інноваційної діяльності слід доповнити, на наш погляд, такими нововведеннями: відновлення методичного відділу, створення сектору проектної діяльності бібліотеки, співпраця з іноземними юнацькими бібліотеками. Можливо створити при МСМБ молодіжну раду, молодіжний актив з читачів бібліотеки та її прихильників, які б допомагали бібліотеці розвиватись, поширювали відомості про неї у закладах культури та освіти, пропонували б раціональні ідеї та брали б участь у їх реалізації.

Новим та перспективним додатковим способом популяризації книги та зміцнення авторитету книгозбірні є так звані флешбуки. Це за своєю суттю книжковий флешмоб, який проводиться шляхом поширення через веб-сайт бібліотеки та сторінки бібліотеки у соціальних мережах уривків з текстів книг та / або цитат, ілюстрацій до книг тощо з обов'язковим їх обговоренням, де кожен може висловити власні враження та поділитися переживаннями від прочитання, додати власні поради, наводити цікаві факти зі створення змісту книг та схожі книги за тематикою. Важливим і визначальним є контент

флешбуку. Пропонуємо брати книги-переможниці щорічного Всеукраїнського конкурсу «Книжка року», щорічної премії «Українська книжка року» (премія Президента України), щорічного всеукраїнського конкурсу «Найкраща книга Форуму видавців», міжнародного літературного конкурсу «Коронація слова» (до участі в якому, до речі, допускаються твори лише українською мовою). Для того, щоб проведення флешбуку давало очікуваний результат, слід «експонувати» одну книгу протягом тривалого періоду, наприклад, виділяти на одну книгу один місяць.

Важливо проводити уроки-подорожі — на будь-яку тему ресурсами Інтернету: щось на зразок вебліографії, але наочної, присутній читацькій аудиторії, з поясненнями та використанням, окрім вітчизняних, також і зарубіжних ресурсів, що дасть додаткову можливість зацікавити читачів іноземними мовами, а також в епоху глобалізації сформувати багатогранну особистість з широким кругозором. Для читачів підліткового віку в межах профорієнтаційних програм пропонуємо проводити ігри-конкурси — правові (наприклад, з робочою назвою «За справедливість» — моделювання різних професійних ситуацій — судове засідання з різними ролями, моделювання спілкування «громадян» з «представниками поліції» з модератором та блиц-зміною пропонованих ситуацій тощо), журналістської тематики (інтерв'ювання, проведення прес-конференцій, конкурс з написання статей) та інші.

У співорганізації із закладами освіти проводити бібліоекскурсії (до певної визначної дати чи події тематичними місцями, супроводжуючи захід бібліотечними продуктами та, наприклад, цікавими розповідями підготовлених бібліографів).

Окрім того, вважаємо за доцільне співпрацю бібліотеки з соціальними мережами для поціновувачів книг: необхідно надавати читачам інформацію про ці мережеві продукти та консультації, допомагати з їх використанням, наголошувати на корисних особливостях. На сьогодні найбільш відомими є:

1) Livelib.ru (<https://www.livelib.ru/>, діє з 2007 року) — свого роду книжковий каталог, але анотований і з рецензіями читачів та оцінками книг, книги можна шукати не тільки за назвою та автором, але і за ISBN. Книги систематизуються за рубриками самими читачами. Окрім того, користувачі сайту можуть додавати в описову форму додаткову інформацію — назву видавництва, ISBN, книжкову серію тощо. На сьогодні 58 тисяч книг в колекціях ресурсу. Не є електронною бібліотекою, ресурс дає інформацію, де можна купити книгу і за скільки, а також де скачати електронний варіант, якщо такий є. Є мобільний додаток сайту, який можна установити на мобільний телефон.

2) Goodreads (<https://www.goodreads.com/>, кінець 2006 — початок 2007 року) — мережа, кожен користувач може сформувати свій профіль та використовувати особисті книжкові «полиці» (за розділами: прочитані книги, читаю зараз, прочитати, улюблене), додати друзів та переглядати їхні книжкові полиці; працює розсилка нових видань, є форум, де можна обмінюватися враженнями та дискутувати.

3) Wattpad (<https://www.wattpad.com>, працює з 2007 року) — на ресурсі більше 10 мільйонів безкоштовних книг, свої роботи можуть викладати не тільки письменники, але й читачі; також є мобільний додаток.

4) Readrate, LibraryThing.

Висновок до розділу

1. Встановлено, що пріоритетними напрямками у роботі МСМБ «Молода гвардія» є:

- пошук і розроблення нових форм обслуговування користувачів шляхом поглибленого вивчення їхніх інформаційних потреб;
- створення умов для творчого розвитку особистості, сприяння розвитку освіти та самоосвіти, реалізація дозвіллевої функції бібліотеки;
- надання додаткових бібліотечних послуг;

- впровадження та розвиток нових сучасних технологій в бібліотечну практику;

- створення електронних баз даних інформаційних ресурсів;

- проектна діяльність, фандрейзингова та адвокаційна діяльність.

2. Міська спеціалізована молодіжна бібліотека «Молода гвардія» якісно вирізняється: активним використанням мережевих сервісів та спілкуванням з читачами у соціальних мережах; якісним та інтенсивним наповненням веб-сайту у відповідності до своєї спеціалізації; наданням доступу до різногалузевих віддалених баз даних; наявністю повноцінної медіатеки; створенням вебліографії, веденням блогу, використанням буктрейлерів, проведенням відеоанкетування користувачів, наданням неформальної освіти; застосуванням тренінгових та ігрових форм при проведенні відповідних заходів тощо.

3. Для подальшого розвитку МСМБ «Молода гвардія» надано рекомендації щодо: застосування мобільних технологій, впровадження нових методичних форм обслуговування користувачів, використання ряду технічних новинок, проведення організаційних удосконалень.

ВИСНОВКИ

1. Відправною точкою у якісно новому розвитку бібліотек стало використання ЕОМ у сучасному їх вигляді: реалізовується ідея автоматизації виробничих процесів від придбання документних ресурсів, створення та наповнення електронного каталогу до контролю руху та обігу бібліотечного фонду. Це стає можливим завдяки створенню та використанню АБІС (автоматизованих бібліотечно-інформаційних систем), як платних, так і вільного доступу або ж створених власними виробничими потужностями.

Наступним етапом, що дав відчутний поштовх для розширення форм та засобів обслуговування користувачів, стало винайдення всесвітньої системи сполучених комп'ютерних мереж — Інтернету: наприкінці 1990-х років бібліотеки почали створювати власні веб-сайти, надавати доступ до електронних журналів, баз даних, з'являються пошукові системи. З 2001 року завдяки реалізації проекту Відділу преси, освіти та культури Посольства США в Україні «LEAP: Інтернет для читачів публічних бібліотек» у бібліотеках України масово створюються Інтернет-центри. Необхідність змін такого характеру закріплена на законодавчому рівні — у 1998 році прийнято закон про національну програму інформатизації, 2000 року на виконання положень в тому числі і названого закону Президент України видав указ «Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні», 2002 року Сесія Ради Міжнародної федерації бібліотечних асоціацій та установ прийняла Маніфест про Інтернет, в якому говориться про необхідність розвитку національних інформаційних інфраструктур, які б надали доступ до Інтернету всьому населенню відповідних країн, а особливо підкреслено необхідність надання безперешкодного доступу до Інтернету в бібліотеках та інформаційних центрах, з обов'язком національних урядів протистояти усім спробам можливої цензури чи обмеження доступу.

І, нарешті, Державним стандартом надання безоплатних послуг клубними та бібліотечними закладами культури державної та комунальної

форм власності нормативно закріплено «послуги з користування веб-сторінкою, іншими інформаційними ресурсами бібліотеки в мережі Інтернет».

2. На додачу до згадуваних електронних каталогів національні бібліотеки та бібліотеки для юнацтва зокрема пропонують своїм користувачам бази даних окремих видів своїх фондів (аудіовізуальних матеріалів, нотних видань, ізографії тощо), власні електронні продукти освітнього, інформаційного, допоміжного характеру (як було досліджено, провідними бібліотеками у цьому є Хмельницька ОБЮ, Рівненська та Тернопільська ОБМ, Херсонська ОБЮ).

Розвивається бібліографічний напрямок у діяльності бібліотек:

1) з 2003 року з'являється та користується популярністю нова послуга «віртуальна довідка» — довідка, що містить фактографічну, тематичну або / та бібліографічну інформацію та надається через технологічні сервіси мережі Інтернет;

2) надаються послуги з вебліографії — відбір за тематикою чи напрямком ресурсів Інтернету з подальшою їх систематизацією у вигляді вебліографічних списків чи покажчиків. Активно працюють над цим Дніпропетровська обласна бібліотека для молоді ім. М. Светлова, Київська, Полтавська ОБЮ, Луганська Молодіжна Бібліотека, Тернопільська ОБМ, МСМБ «Молода гвардія» та Державна бібліотека України для юнацтва як методичний та координаційний центр мережі бібліотек для юнацтва та молоді в Україні.

Задля якомога повнішого та оперативнішого задоволення запитів та потреб юнацької аудиторії, використовуючи сучасні технології, бібліотеки пропонують своїм користувачам електронну доставку документів, власні електронні бібліотеки, видання презентують не тільки традиційно, у читальних залах, але й у електронному вигляді — на віртуальних книжкових виставках.

З метою популяризації читання та щоб викликати інтерес до бібліотечної культури, книгозбірні створюють і власні медіапродукти — буктрейлери

(короткі відеоролики, слайд-шоу з книжковими розворотами чи просто цитатами з книги та ілюстраціями, а також ролики-анімації (свого роду мультфільми) про зміст книги, ключові ідеї або жанр книги та можливі реакції читача), поширення яких стало можливим завдяки розвитку відеохостингів YouTube, Wimeo та соціальних мереж.

3. Саме завдяки створенню соціальних мереж та активному їх використанню сучасною молоддю (і не тільки) бібліотеки отримали додатковий важіль дистанційної взаємодії — змогу комунікувати з більшою аудиторією, віддалено залучати потенційних користувачів через презентації нових надходжень, звіти з проведених та анонси майбутніх заходів, розміщення цікавих матеріалів, фото-, відеофактів, обговорення подій, проектів, нових та можливих послуг, проведення онлайн-анкетувань, конкурсів тощо.

Зберігають свою популярність і використовуються електронне листування (як засіб інформування про нові надходження, майбутні заходи, для відповідей на віртуальні запити та інше), форми зворотного зв'язку на сайтах бібліотек для звернення із запитаннями, висловлення ідей, вирішення проблем тощо.

Новим «трендом» у діяльності бібліотек для юнацтва в тому числі на сьогодні є ведення блогів з найрізноманітнішою тематикою: краєзнавчі, мистецькі, літературні, інформаційні, пізнавальні, соціального спрямування, для обговорення вивчення мов. Блог — це майданчик для дискусій та отримання нових знань.

Бібліотеки для молоді взаємодіють зі своїми користувачами також і через надання допомоги у вирішенні соціальних питань, розвитку творчих здібностей, проведення освітніх лекцій, просвітницьких заходів, заходів з формування екологічної культури, правової, інформаційної культур у формі рольових ігор, тренінгів, бібліотечних уроків, диспутів, театральних постановок, тематичних таборів...

4. Одним із яскравих прикладів успішної інноваційної діяльності бібліотек для юнацтва та молоді є Міська спеціалізована молодіжна бібліотека «Молода гвардія» міста Києва, що впроваджує інноваційні форми роботи з читачами з 1976 року.

Її досягненнями є:

- сайт книгозбірні здобув перемогу в номінації «Кращий сайт з популяризації читання районної / міської централізованої бібліотечної системи (ЦБС) та філії районної / міської ЦБС» Всеукраїнського конкурсу з популяризації читання на сайтах бібліотек у 2015 році;

- активна проектна та грантова діяльність, фандрейзингова діяльність, співпраця не тільки з національними, але й міжнародними організаціями;

- спеціалізований фонд (на додачу до книжкових та періодичних видань): художні альбоми, ноти, комікси, постери, карти, CD, DVD, CD-ROM, електронні книги, інтелектуальні настільні та електронні ігри;

- організація власної медіатеки (не тільки як особливої частини фонду, але і структурної одиниці — окремого відділу бібліотеки, в якому до послуг користувачів музична техніка та приладдя, проектор, мультимедійна дошка та інші технічні новинки, вінілові диски, шлем віртуальної реальності тощо);

- читачеорієнтований підхід до обслуговування в дії: комплектування фонду та наповнення книжкових виставок — з урахуванням побажань та запитів користувачів, традиційний огляд книг підлаштований у часі під читачів, а не читач під конкретний час проведення огляду;

- фонд штрих-кодовано, електронна видача книг;

- навчання та групові консультації для користувачів по використанню мобільних сервісів з оплати комунальних послуг, реєстрації електронних особистих кабінетів, запису до лікаря в інформаційній системі для пацієнтів HELSI;

- спеціалісти книгозбірні регулярно готують бібліографічні покажчики з трьох тем — особистості, історичні події, актуальні теми («ТОП-прес:

популярно про актуальне» — у трьох частинах: соціальний та правовий захист, охорона здоров'я, освіта та наука), ведуть вебліографічну діяльність;

- ведення мистецького блогу, створення буктрейлерів, проведення відеоанкетувань користувачів бібліотеки;

- додаткові (окрім вже традиційного репрографічного відтворення документів) сервісні послуги: сканування, ламінування, роздруковування, брошурування документів;

- курси з програмування, 3D-модельовання, веб-дизайну;

- комп'ютери оснащені програмним забезпеченням для людей з вадами зору;

- простір бібліотеки зоновано: для отримання інформації, для навчання, для презентацій, для релаксу;

- ретроконверсія бібліотечного фонду;

- активна присутність у соціальних мережах та використання мережевих ресурсів;

- практичне застосування таких інноваційних форм роботи з читачем, як: інформаційні години, зустрічі-бесіди, виставки-діалоги, вуличні інформаційні виставки, інтерактивні акції, мультимедійні презентації, фото-флешмоби, інформаційно-патріотичні години, зустрічі з «живою книгою», піар-акції, дні відкритих дверей, концертні виступи молодих виконавців, воркшопи, вікторини, брейн-ринги, музичні прослуховування з коментарями, конкурси відгуків на прочитану книгу, літературні квести, огляди матеріалів, інформаційні полиці, диспути, літературні читання нон-стоп, бібліо-parties (вечірки друзів бібліотеки).

5. Не зважаючи на позитивні здобутки вітчизняних бібліотек для юнацтва та молоді у напрямку впровадження інновацій у свою роботу та в обслуговування користувачів зокрема переконані, що слід розвиватися і щодо:

- впровадження мобільних технологій (смс-інформування, використання сервісів з миттєвого обміну повідомленнями, QR-кодів);

- створення мобільних версій сайтів бібліотек;

- розробки можливостей оплати послуг бібліотеки через онлайн банківські сервіси;
- надання послуги 3D-сканування, використання 3D-принтера та 3D-ручок;
- надання інтерактивних книг;
- організації підтримки та дозвілля молодих сімей з дітьми, впровадження надання «сімейних» послуг;
- реалізації профорієнтаційних програм;
- обладнання автоматизованих робочих місць користувачів лінгафонною апаратурою;
- запровадження нових методичних форм обслуговування молоді та юнацтва таких як: читацькі конференції, конференції з використанням скайп-зв'язку, уроки-подорожі, ігри-конкурси в межах профорієнтаційних програм, проведення флешбуків та інше.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ашаренкова Н. Г. Публічна бібліотека: традиції та новації в обслуговуванні молоді. *Молодь і книга на межі двох тисячоліть: Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (18-20 жовт. 1999 р.) / Держ. б-ка України для юнацтва. К., 2000. С. 64-73.*
2. Батыгян Т. Библиотечно-информационный центр — для молодых: эффективные формы и методы работы с молодежной аудиторией [БИЦ им. Герцена ЦБС г. Ростова-на-Дону]. *Библиотечное дело. 2009. №1. С. 35-38.*
3. Батыгян Т. Наше кредо: нет вопросов без ответов: эффективные формы и методы работы с молодежной аудиторией как отражение новых возможностей библиотечно-информационных центров. *Библиополе. 2009. №3. С. 20-26.*
4. Башун О. В. Вплив маркетингу і фандрейзингу на трансформацію бібліотек / Донец. від-ня Наук. Т-ва ім. Шевченка, Донец. обл. універсал. наук. б-ка ім. Н. К. Крупської. Донецьк: УКЦентр, 1999. 201 с.
5. Беляева Н. Е. Молодежь в информационном пространстве; чтение и цифровая среда (на примере студенчества Орловской области). *Библиотековедение. 2009. №4. С. 41-45.*
6. Бібліотека XXI століття: перспективи та інновації: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф.: Київ, 23 квіт. 2015 р. / М-во освіти і науки України, М-во культури України, Київ. нац. ун-т культури і мистецтв, Наук. б-ка, Каф. книгознавства і бібліотекознавства; [уклад.: Бачинська Н. А. та ін.]. Київ: Вид. центр КНУКіМ, 2015. 236 с.
7. Бібліотека інформаційного суспільства: інноваційні стратегії розвитку: матеріали наук. семінару (20-річчя створення АСІБТ та до 45-річчя заснування ХДУХТ) / М-во освіти і науки України, Наук. б-ка Харків. держ. ун-ту харчування та торгівлі, Асоц. сучас. інформ.-бібл. технологій; [редкол.: Л. Д. Льовшина та ін.]. Харків: ХДУХТ, 2013. 94 с.

8. Бібліотеки Волині на шляху інноваційного розвитку: з досвіду роботи запровадження інновац. бібл. послуг у б-ках обл. / Волин. держ. обл. універс. наук. б-ка ім. О. Пчілки; [уклад.: Л. А. Стасюк, Л. М. Назарчук]. Луцьк: Волин. держ. обл. універс. наук. б-ка ім. О. Пчілки, 2015. 11 с.
9. Вилегжаніна Т. Інновації — визначальний фактор розвитку бібліотек України. *Бібліотечна планета*. 2009. № 3. С. 6–9.
10. Вилегжаніна Т. Інновації в новій парадигмі діяльності бібліотек. *Бібліотечна планета*. 2017. № 1. С. 4-5.
11. Виноградова О. Б. Інноваційна діяльність бібліотеки для юнацтва: основні шляхи та методи. *Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського*. Київ, 2013. Вип. 35. С. 516-520.
12. Виноградова О. Б. Організація обслуговування читачів Державної бібліотеки України для юнацтва: історія та сьогодення. *Бібліосвіт*. 2015. № 2 (54). С. 11-24.
13. Віддалені бази даних / МСМБ: Міська спеціалізована молодіжна бібліотека «Молода гвардія» [електронний ресурс]. URL: <http://msmb.org.ua/biblioresources/biddaleni-bazi-danih/> (дата звернення 03.12.2018).
14. Гарагуля С. С. Репрезентація сучасної бібліотеки в Інтернет-середовищі. *Молодь. Наука. Інновації*: зб. матеріалів п'ятої міжнародної наукової конференції молодих учених (15 травня 2014 р.) / Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. К., 2014. С. 82-84.
15. Гармонізація / МСМБ: Міська спеціалізована молодіжна бібліотека «Молода гвардія» [електронний ресурс]. URL: <http://msmb.org.ua/pro-nas/istoriya-rozvitku/garmonizatsiya/> (дата звернення 09.11.2018).
16. Горай Л. С. Інформаційно-бібліографічне обслуговування юнацтва: нові підходи. *Довідково-інформаційне обслуговування: реальність і можливості*: Матеріали обл. семінару-тренінгу / Закарпатська обл. універс. наук. б-ка. Ужгород, 2008. Вип. 6. С. 39-44.

17. Гусева Е. Н. Библиотечная инноватика как стратегия и фактор развития современной библиотеки: обоснование концепции. *Библиотекосведение*. 2012. № 1. С. 28–33.
18. Давидова І. О. Інноваційна політика бібліотек України: зміст та стратегії розвитку в інформаційному суспільстві: автореф. дис. ... д-ра наук з соц. комунікацій: 27.00.03 / Харк. держ. акад. культури. Х., 2008. 50 с.
19. Державна бібліотека для юнацтва — центр інновацій та інформаційних технологій / М-во культури і туризму України, Держ. акад. кер. кадрів культури і мистецтв, Укр. бібл. асоц., Центр безперервної інформ.-бібл. освіти; [уклад. В.К. Скнар]. К., 2006. 17 с.
20. Державний стандарт надання безоплатних послуг клубними та бібліотечними закладами культури державної та комунальної форм власності: наказ Міністерства культури України від 15 жовтня 2013 року №983. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1966-13> (дата звернення 13.09.2018).
21. Дікунова О. А. Вебліографія як джерело електронного довідково-бібліографічного обслуговування користувачів бібліотеки вищого навчального закладу. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія: Бібліотекоснавство. Книгознавство*. 2015. Вип. 4. С. 283-287.
22. Дригайло В. Г. Внедрение инновационных технологий (Совершенствование библиотечных технологий в современных условиях). *Технология работы библиотеки* / В. Г. Дригайло. М., 2009. С. 426–431.
23. Електронні бібліотеки України / *Обласна універсальна наукова бібліотека ім. Д.І. Чижевського* [електронний ресурс]. URL: <http://library.kr.ua/libworld/elib.html> (дата звернення 03.12.2018).
24. Електронні ресурси бібліотек: За підсумками Всеукр. наук.-практ. конф. директорів держ. та обл. універс. наук. б-к, 14–17 жовт. 2003 р. /

- Кіровоград. обл. управління культури обл. держ. адміністрації;
Кіровоград. обл. універс. наук. б-ка ім. Д. І. Чижевського / ред. рада: О.
М. Гаращенко та ін. Кіровоград, 2003. 144 с.
25. Инькова Л. М. Роль юношеских библиотек в социализации молодежи.
Вестник БАЕ. 2007. №1. С. 70-73.
26. Інноваційна діяльність бібліотек в умовах інформатизації та соціально-
економічних перетворень суспільства: матеріали обл. міжвідом. наук.-
практ. конф., 29 листоп. 2011 р.: тези доп. / Упр. культури і туризму
Дніпропетр. облдержадмін., Дніпропетр. обл. універс. наук. б-ка ім.
Первоучителів слов'янських Кирила і Мефодія, Дніпропетр. бібл. асоц.;
[упоряд. Т. О. Абраїмова]. Д.: Обл. універс. наук. б-ка ім. Первоучителів
слов'ян. Кирила і Мефодія, 2012. 151 с.
27. Інноваційні послуги публічних бібліотек: метод.-поради / Терноп. обл.
універс. наук. б-ка, наук.-метод. від. / підгот. Л. М. Козачок; ред. Г. Й.
Жовтко. Т.: [б. в.], 2012. 22 с.
28. Інновації як стратегія і умова розвитку бібліотек: Консультація / Нац. б-
ка України для дітей; авт.-уклад. Н. І. Безручко. К., 2014. 24 с.
29. Інформаційно-бібліографічне обслуговування: від традицій до
інновацій: дайджест / Департамент культури Виконав. органу Київ.
міськради (Київ. міськдержадмін.), Публ. б-ка ім. Л. Українки для
дорослих м. Києва, Від. наук.-метод. роботи; [упоряд.: Фольварочний І.
В., Орлова Т. В.]. Київ: Публ. б-ка ім. Лесі Українки для дорослих м.
Києва, 2015. 24 с.
30. Інформація та документація. Бібліотечно-інформаційна діяльність.
Терміни та визначення понять: ДСТУ 7448:2013. Київ:
Мінекономрозвитку України, 2014. III, 41 с. (Національний стандарт
України). Зі скасуванням в Україні ГОСТ 7.26–80.
31. Ісаєнко О. О. Розвиток інноваційних бібліотечних технологій
інформаційного обслуговування в Україні (1980-2007 рр.): автореф. дис.

- ... канд. іст. наук: 27.00.03 / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. К., 2009. 20 с.
32. Калінка О. Форми обслуговування молодих користувачів [Заліщицька ЦБС]. *Бібліосвіт* / Держ. б-ка України для юнацтва. К., 2007. №1. С. 36-41.
33. Капустіна Н. III регіональний конкурс наукових робіт та інноваційних проєктів імені Л. Б. Хавкіної як платформа підвищення рейтингу бібліотеки та бібліотечної професії в регіоні. *Бібліотечний форум: історія, теорія і практика*. 2017. № 2. С. 38-42.
34. Качанова Е. Ю. Инновации в библиотеках / СПбГУКИ. СПб.: Профессия, 2003. 318 с. (Серия «Библиотека»).
35. Кобзаренко А. Бібліотеки: нові часи, нові можливості. *Бібліотечна планета*. 2012. №2. С. 30-32.
36. Коваль С. Наш пріоритет — творча молодь [Робота з юнацтвом в Херсонській обл. б-ці для юнацтва]. *Бібліосвіт: Інформ. вісник* / Держ. б-ка України для юнацтва. К., 2005. №3/4(15, 16). С. 17-25.
37. Коваль Т. Інноваційні моделі сучасної бібліотеки у контексті бібліотечно-інформаційного обслуговування. *Вісник Книжкової палати*. 2017. № 1. С. 11-15.
38. Колгіна М. В. Год молодежи: библиотека действует [опыт работы с юношеством Ставропольской краевой юношеской библиотеки]. *Новая библиотека*. 2009. №9. С. 32-36.
39. Колесникова Т. О. Етапи інформатизації бібліотек вищої школи України і США: порівняльна характеристика. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2010. № 4. С. 59-66.
40. Концепція якісних змін бібліотек задля забезпечення сталого розвитку України (до 2025 року), схвалена Президією УБА 17 липня 2015 року. URL: <https://ula.org.ua/252-dokumenti/dokumenti-uba/3089-kontsepsiia-ia-kisnykh-zmin-bibliotek-zadlia-zabezpechennia-staloho-rozvytku-ukrainy-do-2025-roku> (дата звернення 10.09.2018).

41. Косачова О. Бібліотека як медіаконвергентна редакція: перспективи інноваційних упродовжень [порівняльний аналіз веб-сайтів медіакомпаній та найбільших бібліотек]. *Вісник Книжкової палати*. 2016. № 10. С. 15-19.
42. Косачова О. Буктрейлер як ефективний медіаресурс сучасної бібліотеки. *Вісник Книжкової палати*. 2014. №10. С. 15-18.
43. Косолапова С. В ритме молодежных запросов [Региональный информационно-молодежный центр «Пульс-Инфо» в Самарской ОЮБ]. *Библиополе*. 2007. №7. С. 20-21.
44. Костирко Т. Бібліотечна іміджелогія як професійна інновація. *Вісник Книжкової палати*. 2011. № 2. С. 22-23.
45. Кудінова Н. Інноваційні процеси в сучасній бібліотеці: [Семінар у Маріупольській центр. б-ці]. *Бібліотечний форум України*. 2014. № 3. С. 32-33.
46. Кудлач В. Розширення соціокультурного простору: інновації на сайті бібліотеки. *Бібліотечний форум України*. 2012. № 4. С. 12-14.
47. Кулик Є. В. Інноваційні інтерактивні канали взаємодії бібліотек з юнацькою аудиторією як засіб модернізації бібліотечно-інформаційного обслуговування юнацтва в Україні: автореф. дис. ... канд. наук із соц. комунікацій: 27.00.03 / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2016. 18 с.
48. Кулик Є. В. Чинники ефективного використання інформаційно-комунікаційних технологій у практиці бібліотечно-інформаційного обслуговування юнацтва. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2015. №1. С. 101-108.
49. Кулик Є. Тенденції модернізації бібліотечно-інформаційного обслуговування юнацтва. *Вісник Книжкової палати*. 2015. №7. С. 37-40.
50. Лалак О. «Жива бібліотека» як інноваційна соціально-комунікаційна технологія міжкультурної інтеракції. *Бібліотечний вісник*. 2016. № 2. С. 17-21.

51. Маніфест ІФЛА про Інтернет, прийнятий Сесією Ради ІФЛА 23 серпня 2002 року. URL: <https://ula.org.ua/252-dokumenti/dokumenti-ifla-ta-in/1577-476-476-476-476-dokumenti-ifla-ta-in> (дата звернення 09.09.2018).
52. Марченко Т. Інновації в обслуговуванні користувачів: здобутки і проблеми (за матеріалами дослідження). *Бібліотечна планета*. 2007. № 2. С. 31-32.
53. Матвеева, И. Ю. Инновационный менеджмент: от идеи до реализации: науч.-практ. пособие. М., 2011. 160 с.
54. Матлина С. Г. Публична библиотека: Пути инновационного развития: избранное. СПб.: Профессия, 2009. 391 с.
55. Медведєва В. Інноваційні технології — майбутнє бібліотеки. *Вісник Книжкової палати*. 2015. № 8. С. 28-32.
56. Медіатека: сучасний простір для творчого розвитку / МСМБ: *Міська спеціалізована молодіжна бібліотека «Молода гвардія»* [електронний ресурс]. URL: <http://msmb.org.ua/actions/news/2018/mediateka-suchasniy-prostir-dlya-tvorchogo-rozvitku/> (дата звернення 06.12.2018).
57. Медіатека як структурний підрозділ бібліотеки: концеп.-метод. поради щодо орг. / уклад. Ю. А. Ворона; ред. В. М. Кучерява, С. О. Чачко; М-во культури і туризму України, Держ. б-ка України для юнацтва. К.: Держ. б-ка України для юнацтва, 2006. 23 с.
58. Могилевець В. І. Сучасний аспект розвитку бібліотечного обслуговування юнацтва. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2005. №4. С. 62-66.
59. Мозгова Л. Інноваційні ідеї в дитячій бібліотеці XXI століття: змінюється епоха — змінюємося ми [з досвіду роботи Житомирської обласної бібліотеки для дітей]. *Світ дитячих бібліотек*. 2013. № 3. С. 23-25.
60. Морозюк І. Бібліотека для молоді: нові послуги [Луганська ОЮБ]. *Бібліосвіт: Інформ. вісник / Держ. б-ка України для юнацтва*. 2006. №4(20) Спецвипуск. С. 14-17.

61. Новий тлумачний словник української мови [у трьох томах] / уклад.: Яременко В., Сліпушко О.: Т. 2. К.: Аконт, 2004. 928 с.
62. Новий тлумачний словник української мови [у трьох томах] / уклад.: Яременко В., Сліпушко О.: Т. 3. К.: Аконт, 2004. 864 с.
63. Партнерство / МСМБ: *Міська спеціалізована молодіжна бібліотека «Молода гвардія»* [електронний ресурс]. URL: <http://msmb.org.ua/pro-nas/istoriya-rozvitku/partnerstvo/> (дата звернення 06.10.2018).
64. Патра С. Буктрейлер як засіб реклами книговидавничої продукції. URL: <http://lib.znaimo.com.ua/%20docs/330/index-1435979.html> (дата звернення 15.11.2018).
65. Переможці конкурсу з популяризації читання на сайтах бібліотек України 2015 / *Українська бібліотечна асоціація* [електронний ресурс]. URL: <https://ula.org.ua/257-konkursi/konkurs-z-populiaryzatsii-chytannia-na-saitakh-bibliotek-ukrainy/3230-peremozhtsi-vseukrainskoho-konkursu-z-populiaryzatsii-chytannia-na-saitakh-bibliotek-ukrainy-2015> (дата звернення 06.12.2018).
66. Петрухно Ю. Розвиток інноваційного суспільства в Україні та основні завдання бібліотек в його становленні. *Бібліотечний форум: історія, теорія і практика*. 2018. № 1 (11). С. 5-6.
67. Плани роботи МСМБ «Молода гвардія» на 2016, 2017, 2018 роки.
68. Польовик С. Інноваційна роль бібліотек у сучасному соціумі [на прикладі президентських бібліотек]. *Вісник Книжкової палати*. 2015. № 4. С. 13-15.
69. Попова Н. «Бібліокре@тив-2016» — простір інновацій та фахової творчості [ярмарка інновацій на Херсонщині 22-24 черв. 2016 р.]. *Бібліотечний форум: історія, теорія і практика*. 2016. № 4 (6). С. 47-49.
70. Прейскурант цін на платні бібліотечні послуги / МСМБ: *Міська спеціалізована молодіжна бібліотека «Молода гвардія»* [електронний ресурс]. URL: <http://msmb.org.ua/media/msmb/files/preskurant-vozduhoflotsky.JPG> (дата звернення 28.09.2018).

71. Прибосна Л. Бібліотека як центр просвіти, культури та розвитку творчих здібностей юнацтва [Луганська ОЮБ]. *Бібліосвіт*: Інформ. вісник / Держ. б-ка України для юнацтва. 2006. №4(20) Спецвипуск. С. 8-13.
72. Про бібліотеки і бібліотечну справу: закон України від 27 січня 1995 року № 32/95-ВР. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/32/95-вр> (дата звернення 03.10.2018).
73. Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні: декларація від 15 грудня 1992 року № 2859-ХІІ. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2859-12> (дата звернення 03.10.2018).
74. Про затвердження Державної цільової соціальної програми “Молодь України” на 2016-2020 роки та внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України: постанова КМУ від 18 лютого 2016 року №148. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/148-2016-%D0%BF> (дата звернення 28.09.2018).
75. Про затвердження Комплексної міської цільової програми «Столична культура 2016-2018»: рішення Київської міської ради від 14 квітня 2016 року №323/323. URL: http://kmr.ligazakon.ua/SITE2/1_docki2.nsf/alldocWWW/E12351FFD6F3DBA8C2257FBE0068728F (дата звернення 20.09.2018).
76. Про затвердження Концепції формування системи національних електронних інформаційних ресурсів: розпорядження Кабінету Міністрів України від 5 травня 2003 р. N 259-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/259-2003-%D1%80> (дата звернення 16.09.2018).
77. Про заходи щодо поліпшення національно-патріотичного виховання дітей та молоді: указ Президента України від 12 червня 2015 року № 334/2015. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/334/2015> (дата звернення 05.10.2018).

78. Про Міську спеціалізовану молодіжну бібліотеку «Молода гвардія»: положення, затверджене розпорядженням Київської міської державної адміністрації від 13 лютого 1997 року № 174 (в редакції розпорядження КМДА від 08 липня 2013 року № 1133).
79. Про Національну програму інформатизації: закон України від 04 лютого 1998 року № 74/98-ВР. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/74/98-вр> (дата звернення 06.10.2018).
80. Про Національну програму правової освіти населення: указ Президента України від 18 жовтня 2001 року № 992/2001. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/992/2001> (дата звернення 10.10.2018).
81. Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні: закон України від 05 лютого 1993 року № 2998-ХІІ. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2998-12> (дата звернення 11.10.2018).
82. Прохорова Г. Бібліотечний краудсорсинг: традиції чи інновації? [досвід ХДНБ у цьому напрямку]. *Бібліотечний форум: історія, теорія і практика*. 2016. № 3. С. 6-8.
83. Рабаданова Л. Діяльність бібліотек для юнацтва та молоді по реалізації цілей сталого розвитку в Україні. *Бібліотечний форум: історія, теорія і практика*. 2017. № 2. С. 31-32.
84. Рассохіна Н. Забезпечення сучасних інформаційних та соціальних потреб молоді в умовах Алчевської ЦБС [Луганська обл.]. *Стратегія розвитку та пріоритети діяльності спеціалізованих бібліотек України для юнацтва*: Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. 18-20 жовтня 2006 р. / Держ. б-ка України для юнацтва. К., 2007. С. 73-78.
85. Ржеуський А. В. Інноватика в бібліотечно-інформаційному обслуговуванні користувачів: за матеріалами соціологічного дослідження [студентів Нац. ун-ту «Львівська політехніка»]. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2016. №3. С. 28-33.

86. Ржеуський А. В. Інноваційні підходи до бібліотечного обслуговування користувачів електронними книгами [з вадами зору]. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2018. № 1. С. 35-42.
87. Розвиток / МСМБ: *Міська спеціалізована молодіжна бібліотека «Молода гвардія»* [електронний ресурс]. URL: <http://msmb.org.ua/pro-nas/istoriya-rozvitku/rozvitok/> (дата звернення 06.12.2018).
88. Скаченко О. Перспективи та інновації у бібліотеках ХХІ століття [Всеукр. конф. у б-ці КНУКіМ]. *Вісник Книжкової палати*. 2015. № 8. С. 51-52.
89. Славова М. Міжнародна бібліотека для юнацтва в Мюнхені. *Бібліотечна планета*. 2004. № 3. С. 36.
90. Соколовська Л. Інноваційні форми рекламно-інформаційної діяльності бібліотек. *Бібліотечний форум: історія, теорія і практика*. 2018. № 1 (11). С. 20-25.
91. Соляник А. Наукові дослідження як чинник розвитку бібліотечних інновацій. *Бібліотечна планета*. 2012. № 2. С. 26-28.
92. Сопова Т. Ювенологія: наука для тих, хто працює з молоддю. *Бібліосвіт*. 2011. № 4 (40). С. 8-20.
93. Соснін О. До питання організації інноваційного оновлення України. *Віче*. 2014. № 22. С. 14-19.
94. Соціальні інновації в бібліотеках: методичний аспект: матеріали обл. семінару-тренінгу, 22-23 жовт. 2008 р., [м. Іршава] / Закарп. обл. універс. наук. б-ка, Наук.-метод. від.; [уклад. Н. М. Яблонська]. Ужгород: [б. в.], 2008. 70 с. (Серія «Бібліо-клас»; Вип. 7).
95. Справочник библиотекаря / Брежнева В. В. та ін.; науч. ред.: А. Н. Ванеев. Изд. 4-е, перераб. и доп. Санкт-Петербург: Профессия, 2010. 640 с.

96. Степура Н. Інноваційні технології в роботі з популяризації книги та розкриття фонду [міська дитяча бібліотека м. Кривий Ріг]. *Світ дитячих бібліотек*. 2013. № 4-5. С. 28.
97. Стратегія розвитку міської молодіжної бібліотеки 2020 «Молоді Києва — бібліотеку європейського рівня».
98. Сучасна бібліотека: традиційні та інноваційні послуги для громади: з досвіду роботи Смілянської РЦБС / Упр. культури Черкас. облдержадмін., КЗ «Обл. універс. наук. б-ка ім. Т. Шевченка Черкас. Облради»; [підгот.: І. М. Хоменко, В. А. Єфремова; уклад.: Н. Д. Вітавська]. Черкаси: ОУНБ ім. Т. Шевченка, 2014. 12 с.
99. Сучасні інформаційні технології в бібліотечній справі: зб. матеріалів V міжнар. наук. конф. молодих учених «Молодь. Наука. Інновації» (15 трав. 2014 р.) / Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. К., 2014. 136 с.
100. Терещенко І. Бібліотека і мобільні технології: тенденції та можливості. *Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського*. 2015. Вип. 41. С. 560-572.
101. Толканюк Н. А. Инновационные процессы в библиотечном деле. Теория и методика: автореф. дис. канд. пед. наук по спец.: 05.25.03 / МГУК. М., 1994. 16 с.
102. Українська бібліотечна енциклопедія [електронний ресурс]. URL: <http://ube.nplu.org/article/%D0%A7%D0%B8%D1%82%D0%B0%D1%87%D0%B5%D0%B7%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE> (дата звернення 13.09.2018).
103. Хіміч Я. О. Інноваційні зміни в бібліотеці на основі проектного, кадрового менеджменту та ініціативної діяльності бібліотек: посіб. для бібліотекарів за програм. підвищ. кваліфікації / Я. О. Хіміч; Укр. бібл. асоц., НАКККиМ, Центр безперерв. інформ.-бібл. освіти, Голов. тренінг. центр для бібліотекарів. К.: Самміт-книга, 2012. 86 с.

104. Хмара І. Бібліотечне обслуговування молоді: проблеми та сучасні орієнтири. *Бібліосвіт: інформ. вісник / Держ. б-ка України для юнацтва*. К., 2010. №3(35). С. 10-28.
105. Цяпало Л. Перша Львівська Медіатека як інноваційний бібліотечний простір [на базі ЦМБ м. Львова]. *Бібліотечна планета*. 2016. № 1. С. 21-22.
106. Чачко С. Розширення компетенції бібліотеки для юнацтва як культурного інституту за умов інформатизації. *Бібліотечний форум України*. 2004. № 3. С. 4-6.
107. Читання творить людину: метод. рек. б-кам, що працюють з юнацтвом / Упр. культури Черкас. облдержадмін., Обл. курси підвищення кваліфікації працівників культури, КЗ «Обл. б-ка для юнацтва ім. В. Симоненка» Черкас. облради. Черкаси: [б. в.], 2011 (Друк: Чабаненко Ю. А.). 51 с.
108. Шевченко І. О. Нова бібліотечна послуга: використання інформаційних технологій та Інтернету в бібліотеці. Київ : СаммітКнига, 2012. 73 с.
109. Шевченко І. О. Роздуми про сутність та значення бібліотечних інновацій у процесі змін. *Бібліотечна планета*. 2007. № 3. С. 6-8.
110. Шемаєва Г. Упровадження інновацій бібліотеками України та їх трансфер. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-к України; ред. кол.: О. С. Онищенко (гол.) та ін. Київ, 2013. Вип. 38. С. 8–17.*
111. Що таке фандрейзинг та як він працює в Україні: інтерв'ю з піонерами напрямку. URL: https://bzns.media/produkt/hcho_take_fandreyzing_ta_yak_v_n_pratsyu_v_ukra_n_nterv_yu_z_p_onerami_napryamku-360359/ (дата звернення 06.12.2018).
112. Ярошенко Т. О. Технології Веб 2.0 для бібліотек і користувачів: нові можливості розвитку бібліотечного середовища: посіб. для

- бібліотекарів за прогр. підвищ. кваліфікації / Укр. бібл. асоц., Нац. академія керівних кадрів культури і мистецтв, Центр безперервн. інформ.-бібл. освіти, Головний тренінгов. центр для бібліотекарів; Т. О. Ярошенко, Т. О. Якушко. К.: Самміт-книга, 2013. 106 с.
113. Breeding, Marshall. Tech power: Products for efficiency and engagement in the Annual Conference exhibit hall. *American Libraries*. 2017. Vol. 48, no. 7, July/August. pp. 20-23.
114. Brown, E., Fu P., Blackson G. Beyond traditional librarianship: librarians' roles in an international education and exchange program. *Chinese Librarianship: an International Electronic Journal*. 2017. Issue no. 43. [11] p.
115. Cowart, Caitlin. Digital wallpapers open doors. *American Libraries*. 2017. Vol. 48, no. 3/4, March/April. pp. 26-27.
116. Ford, Anne. Finding friends, learning leadership: in this junior high library, everyone is accepted. *American Libraries*. 2017. Vol. 48, no. 11/12. pp. 26-27.
117. Julian, Jeff. Libraries transform. *American Libraries*. 2017. Vol. 48, no. 6, June. pp. 52-56.
118. Maloney, M. M., Wells V. A. iPads to enhance user engagement during reference interactions. *Library Technology Reports*. 2012. no. 11/12. pp. 11-16.
119. Rosa, K., Storey T. American libraries in 2016: Creating their future by connecting, collaborating and building community. *IFLA Journal*. 2016. Vol. 42 (2). pp. 85–101.
120. Save Staff Time. *American Libraries*. 2017. Vol. 48, no. 7, July/ August. pp. 30-31.

ДОДАТКИ

Рис. 3.1

Відділ мистецтв МСМБ «Молода гвардія». Медіатека, м. Київ

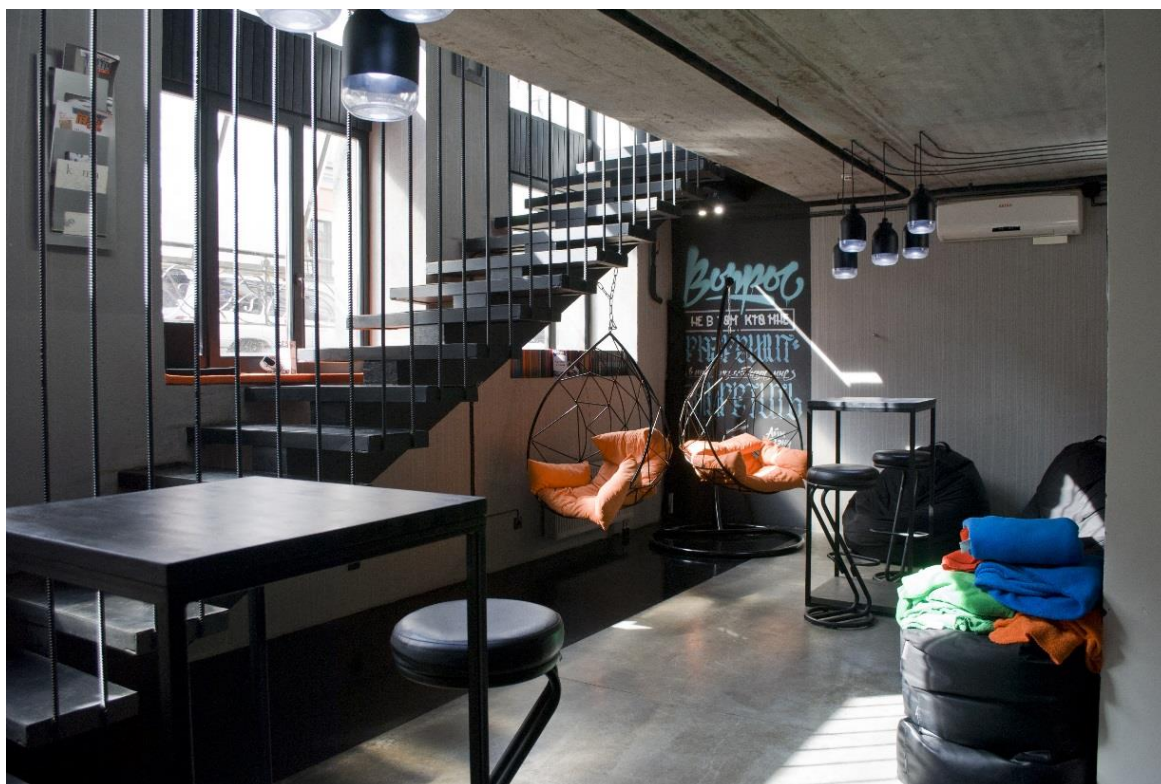

Рис. 3.2

**Створення комфортного середовища для читача, бібліотека «VOtaN»,
м. Київ**

Рис. 3.3

Сучасна бібліотека — це також місце зустрічей та відпочинку.

Кельнська міська бібліотека, Німеччина

© DW/H. Mund

Рис. 3.4

Крісло, в якому можна послухати музику
Бібліотека м. Орхус, Данія

Рис. 3.5

Приклад використання QR-коду у бібліотеці

Рис. 3.6

Стенд для швидкого замовлення книг шляхом використання QR-кодів

Рис. 3.7

Процес роботи 3-D принтера

Рис. 3.8

Результат використання 3-D ручки